

महाराष्ट्र

वार्षिक वर्गणी : ₹ ५०/-

आरोग्य पत्रिका

फेब्रुवारी २०२१। पृष्ठे : ५२

दोबा थें एवं प्रत्येक वेळी, 'पोलिओ' वर विजय दरवेळी...

दोन थेंब प्रत्येक वेळी पोलिओवर विजय दरवेळी

नांदेड जिल्हा प्रशासनाने बेटी बचाओ, बेटी पढाओ या उपक्रमाला लोक अभियान बनवण्यासाठी प्रजासत्ताक दिनापासून विशेष मोहिम राबवित असून त्यासाठीचा कृती कार्यक्रम आखला आहे. त्या अनुषंगाने तयार केलेल्या कृती पुस्तिकेचे प्रजासत्ताकदिनी सार्वजनिक बांधकाम मंत्री तथा नांदेड जिल्ह्याचे पालकमंत्री अशोक चव्हाण यांच्या हस्ते प्रकाशन करण्यात आले. यावेळी नांदेड महापौर सौ. मोहिनी येवनकर, नांदेड जिल्हा परिषद अध्यक्षा सौ. मंगाराणी अंबुलगेकर, आमदार मोहनराव हंबडे, आमदार बालाजीराव कल्याणकर, जिल्हा परिषदचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी सौ. वर्षा ठाकूर (घुगे) आदी मान्यवर व अधिकारी उपस्थित होते.

आरोग्य जनजागृती अभियाना अंतर्गत जालना जिल्ह्यामध्ये परिवर्तन एक्स्प्रेसचा शुभारंभ करताना मा. मंत्री सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण श्री राजेश टोपे व इतर मान्यवर.

आरोग्य जनजागृती अभियाना अंतर्गत परिवर्तन एक्स्प्रेसच्या शुभारंभा प्रसंगी राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभागाचे उपसंचालक डॉ. कैलास बाविस्कर व इतर .

महाराष्ट्र
आरोग्य पत्रिका

वर्ष : तेविसावे | अंक : २ | महिना : फेब्रुवारी २०२१

मुख्य संपादक/प्रकाशक

डॉ. कैलास बाविस्कर

उपसंचालक, आरोग्य सेवा (आय.ई.सी.)

कार्यकारी संपादक

डॉ. संजीवकुमार जाधव

सहाय्यक संचालक, आरोग्य सेवा

अजय जाधव

वरिष्ठ सहाय्यक संचालक,

माहिती जनसंपर्क

संपादन सहाय्य

बापूराव गर्जे

प्र. आरोग्य शिक्षण अधिकारी

सतीश ताजी

प्र. आरोग्य शिक्षण अधिकारी

सुनिल देशपांडे

सांख्यिकी पर्यवेक्षक

दीपक धुमाळ

अधीक्षक

मांडणी व संपादन सहाय्य

नारायण गायकवाड

कलाकार तथा छायाचित्रकार

मुद्रण

कल्याणी कॉर्पोरेशन, पुणे.

पत्रव्यवहारासाठी पत्ता

संपादक,

राज्य आरोग्य शिक्षण व

संपर्क विभाग

'परिवर्तन', आरोग्य भवन परिसर,
विश्रांतवाडी पोलीस स्टेशन समोर,

येरवडा, पुणे ४११ ००६.

दूरध्वनी : ०२०-२६६१०१७८,

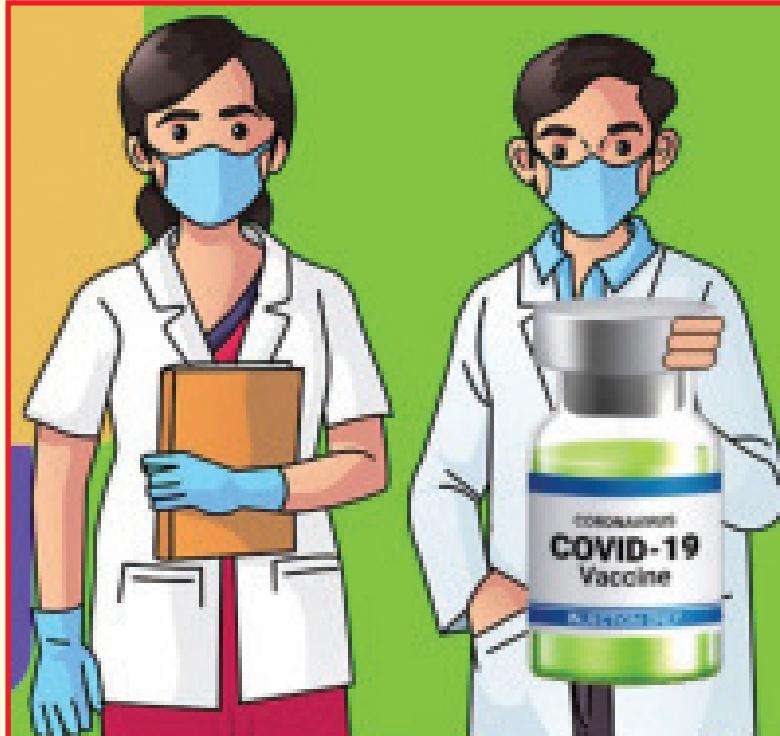
२६६१०१७९.

फॅक्स : ०२०-२६६१०१८०

e-mail :

arogyapatrikamh@gmail.com

वार्षिक वर्गणी
५०/- रुपये

कोविड - १९ लस

सुरक्षित आहे

‘जर आपण सुरक्षित, तर देश सुरक्षित!’

<https://www.facebook.com/MahaArogyaIECBureau>

<https://twitter.com/MahaHealthIEC>

<https://www.instagram.com/mahahealthiec/>

<http://bit.ly/MahaArogyaYT>

<https://www.linkedin.com/company/maha-arogya-iec-bureau>

अंतरंग

०९ दिन आरोग्याचे जागतिक रुग्णदिन-११ फेब्रुवारी

१७ सेफ्टी भी, स्टाइल भी, मास्क मे छुपा है स्माईल भी

२१ परिवर्तन - निरोगी समाज निर्मितीसाठी लढणारा ध्येयवादी वैद्यकीय अधिकारी...

■ आयुक्तांचे मनोगत	५
■ संचालकांचे मनोगत	६
■ संचालकांचे मनोगत	७
■ संपादकीय	८
■ दिन आरोग्याचे जागतिक रुग्णदिन-११ फेब्रुवारी	९
■ करोना विषाणूची जागतिक महामारी - भाग १	११
■ आरोग्य सेवांचे विस्तारीकरण	१३
■ आई-बाबा व्हायचय?	१५
■ सेफ्टी भी, स्टाइल भी, मास्क मे छुपा है स्माईल भी	१७
■ वृद्धापकाळातील शारीरिक बदल	१८
■ जागतिक कर्करोग दिन	२०
■ परिवर्तन - निरोगी समाज निर्मितीसाठी लढणारा ध्येयवादी वैद्यकीय अधिकारी...	२१
■ महाआरोग्य योजना - राष्ट्रीय आरोग्य अभियान	२७
■ आशा - सौ. अनिता आनंद शिंदे	२९
■ आरोग्य रेषा	३२
■ वृत्त विशेष - आरोग्य मंत्री मा. ना. श्री राजेश टोपे यांच्या हस्ते उद्घाटन व प्रकाशन	३३
■ वृत्त विशेष - आरोग्यमंत्री मा. श्री. राजेश टोपे यांच्या उपस्थितीत लसीकरण	३४
■ वृत्त विशेष - ३१ जानेवारी राष्ट्रीय पल्स पोलिओ दिना अंतर्गत	३५
■ वृत्त विशेष - कोविड - १९ लसीकरण जनजागृती महाअभियान व आत्मनिर्भर भारत साठी मल्टीमीडिया प्रदर्शन व्हॅनचा उद्घाटन सोहळा	३६
■ वृत्त विशेष - राज्यव्यापी कोविड लसीकरण आणि आत्मनिर्भर भारत जनजागृती मोहिमेचा शुभारंभ	३७
■ वृत्त विशेष - रक्तदान शिबिराचे आयोजन	३९
■ वृत्त विशेष - अंडवृद्धी मुक्त नांदेड जिल्हा मार्च अखेर करणार	४२
■ वृत्त विशेष - नांदेड जिल्ह्यात वीटभट्टी कामगाराच्या बालकाला जिल्हास्तरीय पोलिओ लसीकरणाचा पहिला डोस	४४
■ वृत्त विशेष - मुलीचे नाव, घराची शान - नांदेड	४५
■ वृत्त विशेष - जिल्हा परिषद अध्यक्षांच्या नातवाला पालकमंत्रांनी पाजला पोलिओ डोस, माढ्यात ३४८ जणांना कोरोना लस	४६
■ वृत्त विशेष - तिसंगीत पल्स पोलिओ लसीकरण, राजूर प्राथमिक आरोग्य केंद्रांतर्गत पल्स पोलिओ लसीकरण	४७
■ वृत्त विशेष - औरंगाबाद येथे कोविड - १९ लसीकरण उद्घाटन, अतिदुर्गम भागात जावून आरोग्य कर्मचाऱ्यांनी दिला पोलिओ डोस	४८
■ वृत्त विशेष - जि.प. अध्यक्षांनी केला पल्स पोलिओ मोहिमेचा शुभारंभ	४९

आयुक्तांचे मनोगत

विड १९ साथपरिस्थिती बचापैकी आटोक्यात आलेली असली तरी येत्या काळात प्रतिबंधात्मक दक्षता घेणे गरजेचे आहे. जानेवारी अखेर कोविड रुग्णांची कमी झालेली आकडेवारी फेब्रुवारी महिन्यात पुन्हा एकदा वाढताना दिसत आहे. ही चिंतेची बाब लक्षात घेता आपण दाखवलेला निष्काळजीपणा संसर्गाला पुन्हा आमंत्रित करू शकतो हे लक्षात घेतले पाहिजे. कोविड प्रतिबंधात्मक लस उपलब्ध झालेली असली तरी ती लस समाजातील सर्व घटकांपर्यंत पोहोचण्यासाठी काही कालावधी लागणार आहे. त्यामुळे सार्वजनिक स्थळी वावरताना मास्क, सोशल डिस्टन्सिंग, व्यक्तीगत स्वच्छता याबाबी यापुढे देखील कटाक्षाने पाळाव्या लागणार आहेत. सद्यस्थितीत केवळ कोरोना साथ परिस्थितीत आघाडीवर काम करणाऱ्या डॉक्टर्स, नर्सेस, आरोग्य कर्मचारी व इतर घटकांसाठी ही लस उपलब्ध करून देण्यात येत असून फेब्रुवारी दुसऱ्या आठवड्यापर्यंत महाराष्ट्रात जवळपास ७ लक्ष लाभार्थ्यांना लसीचा पहिला डोस देण्यात आलेला आहे. सर्व सामान्य नागरिकांसाठी देखील लवकरच ही लस उपलब्ध होणार आहे.

राज्यातील जनतेला गुणवत्तापूर्ण, विश्वासार्ह व मोफत आरोग्य सेवा उपलब्ध व्हाव्यात यासाठी राज्याचा सार्वजनिक आरोग्य विभाग सातत्याने प्रयत्नशील आहे. राज्यातील सरकारी आरोग्य संस्थांचा व सेवांचा दर्जा सुधारण्यासाठी शासनाचे व्यापक प्रयत्न सुरु असून राज्यातील आरोग्य संस्था सर्व प्रकारच्या औषधोपचारांसह सुसज्ज करण्यात येत आहेत. अनेक संस्थांची आवश्यकतेनुसार नुतनीकरण व बांधकामे करण्यात येत आहेत. आरोग्यवर्धीनी या महत्त्वकांक्षी प्रकल्पाच्या माध्यमातून आरोग्यसंस्थांचा कायापालट करण्यात येत आहे. शासकीय आरोग्य संस्था सर्वार्थाने परिपूर्ण करून सर्व प्रकारचे उपचार व सुविधा लोकांना सरकारी दवाखान्यात मोफत उपलब्ध व्हाव्यात यासाठी केंद्र व राज्य शासनाच्या सहभागातून निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. आरोग्य सेवेतील रिक्त पदे भरण्यासाठी देखील कार्यवाही सुरु आहे.

फेब्रुवारी महिन्यात जागतिक कर्करोग दिन, मौखिक आरोग्यदिन, राष्ट्रीय जंतनाशक दिन, जागतिक रुग्ण दिन, प्रजनन आरोग्य जागरूकता यासारखे महत्वपूर्ण दिन साजरे होत आहेत. कोविडशी मुकाबला करत असताना आरोग्य यंत्रणा क्षयरोग, कुष्ठरोग, कर्करोग, डायबेटीस, हायपरटेन्शन, मानसिक विकार, बर्ड फ्लू यासारख्या आजारांचे सर्वेक्षण व उपचार करण्यासाठी देखील व्यापक प्रयत्न सुरु आहेत.

काळजी घ्या, मास्क वापरा, सुरक्षित राहा.

डॉ. रामास्वामी एन. (भाप्रसे)

आयुक्त, आरोग्य सेवा व
संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

संचालकांचे मनोगत

आ

रोग्याचे प्रश्न हे बच्याच वेळा जीवन प्रणाली व बाह्य वर्तनाशी किंवा निगडित असतात त्यामुळे डॉक्टरांना चार पद्धतीचा अवलंब करताना रुग्ण केंद्री होऊन मतपरिवर्तन व लोकसहभाग मिळविण्यासाठी प्रयत्न करावे लागतात आरोग्य संवर्धन व रोग प्रतिबंध तसेच रुग्णांची कार्यक्षमता व मानसिक धैर्य वाढविण्यासाठी ही आपले योगदान द्यावे लागते डॉक्टर रुग्ण चांगल्या संपर्कामुळे अचूक निदान तणाव निवारणात तसेच व्यक्ती समुदाय किंवा समाज यातील परस्पर व्यवहार चांगले होऊन आरोग्य संस्थांची विश्वास करत आहे वाढण्यास मदत होते साथ रोगाच्या काळातही लोकांच्या सहभागाने त्यावर नियंत्रण मिळविण्यासाठी आरोग्य शिक्षण व संवाद हा महत्त्वाचा दुवा म्हणून कार्य करते डॉक्टरांनी रुग्णांना जोडणारी कडी म्हणजे संवाद होय वेगवेगळे आजार उपलब्ध सुविधा तसेच लोकांच्या समस्या व त्यानुसार निर्णय घेऊन आरोग्य शिक्षणाद्वारे सेवा व सुविधा समाजाला उपलब्ध करून देताना प्रशासनाला मोठ्या प्रमाणावर आरोग्य शिक्षण व संपर्क संवाद यावर भर द्यावाच लागते शावेळी डॉक्टर कर्मचारी परिचारिका तसेच या क्षेत्रात कार्य करणार्या प्रत्येकाचे कार्य हे अत्यंत महत्त्वाचे असते साखर रोगावर नियंत्रण मिळविण्यासाठी तसेच रुग्णाला रोगमुक्त होण्यासाठी आरोग्य शिक्षणाद्वारे सेवा सुविधा पुरवून व आरोग्यदायी सवर्योंचा लोकांना वापर करण्यासाठी प्रेरणा देऊन आरोग्यदायी वातावरण करण्याचे महत्त्वाचे कार्य करावेच लागते आरोग्यदायी सवयी लोकांना आत्म सात करण्यासाठी व आरोग्य विषयक ध्यानाद्वारे काळजी घेण्यासाठी प्रत्येकाने आरोग्य शिक्षणात आपले योगदान नोंदविणे महत्त्वाचे आहे वैद्यकीय शास्त्राचा व्यापक दृष्टिकोन मानव कल्याण असून आरोग्यदायी व समाजोपयोगी योजना राबविताना रोगांबाबत ची माहिती चाचण्या निदान व उपचार याबाबत पारदर्शकता नीतिमूल्य रुग्ण हित प्रामाणिकपणा या डॉक्टर रुग्ण संपत्तात संबंधातील महत्त्वाच्या बाबी वरही लक्ष केंद्रित करावे लागते आरोग्य सेवेन विषयी जन माणसांमध्ये विश्वासाचे नाते तयार करून दवाखाना या संकल्पनेला अधिकाधिक लोकाभिमुख करण्यासाठी आरोग्य क्षेत्रातील प्रत्येकाचे योगदान अत्यंत मोलाचे आहे पजनिक आरोग्य क्षेत्रात कार्य करण्या डॉक्टर परिचारिका तंत्रज्ञ व आरोग्य सेवक सेविका या प्रत्येकाची भूमिका प्रत्येक ठिकाणी महत्त्वाची असते आपल्या सक्रिय सहभागाने शासनातर्फे राबविण्यात येणाऱ्या योजना लोकांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी व लोकसहभाग द्वारे कार्य करण्यासाठी प्रत्येकाची भूमिका ही महत्त्वाची मानली जाते सार्वजनिक आरोग्य सेवेला लोकाभिमुख करून देण्यासाठी सार्वजनिक क्षेत्रातील सर्वांनी आपापले योगदान देऊन निरोगी महाराष्ट्र घडविण्यासाठी आपली सक्रिय भूमिका, सहभाग देण्याची गरज असून याद्वारेच समाजामध्ये आरोग्यदायी परिवर्तनाचे वातावरण तयार होऊन निरोगी समाज घडविण्यासाठी प्रत्येकाची भूमिका अत्यंत मोलाची आहे. लोकांना निरोगी राहण्यासाठी व वेळीच काळजी घेण्यासाठी असंसर्जन्य रोगाविषयी जनजागृती द्वारे व्यापक चळवळ राबवून निरोगी समाज निर्मितीसाठी सर्वांनी पुढे आले पाहिजे.

- डॉ. साधना तात्यडे

संचालक, आरोग्य सेवा
आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

संचालकांचे मनोगत

ट्यूकी आणि समाजाचे केवळ आरोग्य वर्धन करूनच आपण साथीचे रोग तसेच इतर रोगावर नियंत्रण मिळू शकतो. पुरेसा संतुलित आहार, स्वच्छ निर्जतुक पाण्याची सोय, कचच्याची योग्य विल्हेवाट, वैयक्तिक स्वच्छता, आरोग्य शिक्षण, शारीरिक शिक्षण, ठराविक कालांतराने वैद्यकीय तपासणी आणि लोकांच्या राहणीमानाचा दर्जा उंचावणे इत्यादी द्वारे आपण आरोग्यदायी चांगला बदल समाजामध्ये घडवून आणू शकतो. यात लवकर निदान, लवकर उपचार तसेच संपूर्ण लसीकरण व उपलब्ध आरोग्य सुविधांचा सुयोग्य वापर याद्वारे आपण आरोग्यदायी समाजाची निर्मिती करताना लोकसंहभागाद्वारे चांगले बदल घडवून आणू शकतो.

जागतिक महामारीच्या काळात आपण अनेक संकटांना तोंड देत साथीवर नियंत्रण मिळवण्याचा प्रयत्न करीत आहोत. यासाठी आपल्या प्रत्येकाची भूमिका महत्त्वाची असून प्रत्येकाने आरोग्यविषयक नियमांचे पालन करूनच आपले वर्तन ठेवणे आवश्यक आहे. स्वतःचे व आपल्या कुटुंबाचे तसेच समाजाचे आरोग्य जपणे हे प्रत्येकाचे कर्तव्य असून प्रत्येकाने त्यानुसारच आपले सामाजिक वर्तन ठेवले पाहिजे. यामुळे साथीच्या रोगावर नियंत्रण मिळवताना उपयोग होतो. करोना या आजारावर आता लस उपलब्ध झाली असून टप्प्याटप्प्याने ती दिली जात आहे. यात मार्गदर्शक सूचनांनुसार प्रत्येकाने आपापला सहभाग व सहकार्य देणे अपेक्षित आहे. निरोगी समाजाची निर्मिती करताना व रोगावर नियंत्रण मिळवताना प्रत्येकाचा सहभाग हा अत्यंत मोलाचा असतो, हा मंत्र विसरून चालणार नाही. साथीच्या रोगांवर नियंत्रण मिळवणे, त्याचबरोबर विविध आजारावर लक्ष केंद्रित करून त्या समस्यांवरही वेळीच निदान व उपचार होऊन त्यांचे निराकारण होणे आवश्यक असते. त्यामुळे वेगवेगळे आजार, उपलब्ध सुविधा यांचा योग्य रीतीने वापर करून प्रत्येकाने आपले निरोगी शरीर ठेवण्यासाठी काळजी घेणे महत्त्वाचे आहे. आपण वर्षभर विविध आरोग्य दिन साजरे करून आरोग्याविषयी जनजागृती करीत असतो. या आरोग्यविषयक संदेशाच्या माध्यमातून मिळणाऱ्या आरोग्यविषयक झानाद्वारे निरोगी समाज घडविण्यासाठी प्रत्येकाने आपले योगदान व सहभाग देणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे.

अजूनही करोना सारखा साथीचा रोग संपूर्णपणे गेलेला नाही. त्यासाठी प्रत्येकाने आपले वर्तन अनुरूप ठेवून योग्य ती काळजी घेतली पाहिजे. सार्वजनिक आरोग्य विभागाने उपलब्ध करून दिलेल्या सोयी-सुविधांचा लाभ घेण्यासाठी प्रत्येकाने आपापली भूमिका पार पाडली पाहिजे. निरोगी महाराष्ट्र घडविण्यासाठी प्रत्येकाने आपले कुटुंब, आपला समाज व स्वतःचे आरोग्य जपण्याची गरज आहे. स्वतःचे व कुटुंबाचे संरक्षण करण्यासाठी आरोग्य शिक्षणाद्वारे दिले जाणारे संदेश पाढून आपले व आपल्या समाजाचे, राज्याचे देशाचे संरक्षण करणे यासाठी प्रत्येकाचा लोकसंहभाग अत्यंत मोलाचा आहे.

- **डॉ. अर्चना पाटील**

संचालक, आरोग्य सेवा
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

संपादकीय

सा

र्वजनिक आरोग्य क्षेत्रात आरोग्य शिक्षणाला महत्वाचे स्थान असून, सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रात कार्य करणारी व्यक्ती डॉक्टर असो किंवा परिचारिका ती प्रथमतः आरोग्य संवाद साधणारी असावी लागते. लोकांना आरोग्यदायी सवयी स्वीकारून चांगल्या आरोग्याची प्रासी करून देण्यासाठी व लोकांच्या मानसिकतेवर प्रभाव टाकण्यासाठी आरोग्य शिक्षण व संवाद हा घटक महत्वाचा आहे.

लोकांच्या ज्ञानात व दृष्टिकोनात माहिती देऊन व संवाद साधून योग्य तो बदल करून आरोग्यदायक वागण्याच्या पद्धती लोकांमध्ये रुजविणे यालाच आपण आरोग्यशिक्षण असे म्हणतो. आरोग्यदायी सवयी, वैयक्तिक स्वच्छता, आरोग्य यांच्या साध्या व सोप्या वागण्याच्या पद्धतीबाबत व आरोग्यदायी नियम पाळण्याबाबत आरोग्य शिक्षकांचे कार्य अत्यंत मोलाचे ठरते. यासाठी राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग नेहमीच प्रयत्नशील राहत आला आहे. यासाठी विविध माध्यमांचा कल्पकतेने वापर करून जनसामान्यामध्ये आरोग्य शिक्षणाद्वारे जागृती घडवून आणण्याचे कार्य मोठ्या प्रमाणावर केले जात आहे. बदलत्या प्रवाहानुसार वेगवेगऱ्या माध्यमांचा वापरही प्राधान्याने केला जात आहे. डिजिटल माध्यमांद्वारे तसेच समाज माध्यमाच्या द्वारे डिजिटल पद्धतीने आरोग्य विभाग डिजिटल होताना दिसत आहे. राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग यांनी समाज माध्यमांचा कल्पकतेने वापर करून लोकसंघभाग मिळविण्याचा प्रयत्न सुरु केला आहे व त्यास चांगला प्रतिसाद मिळत आहे. आरोग्य शिक्षण साहित्य डिजिटल पद्धतीने लवकरात लवकर जनसामान्यांपर्यंत उपलब्ध करून देण्यासाठी ब्लॉग, ॲप, समाज माध्यमाचे हँडल याचा वापर करून सर्व आरोग्य शिक्षण साहित्य, आरोग्य क्षेत्रातील सर्व घटक व जनसामान्यांपर्यंत पोचविण्याचा प्रयत्न केला जात आहे. त्यास जनतेचा सहभाग मिळत असून लोकांची मागणी ही वाढती आहे. आरोग्य शिक्षणामध्ये आरोग्य कर्मचारी यांचा सहभागही वाढताना दिसत आहे.

आरोग्य शिक्षणाद्वारे लोकांमध्ये आरोग्य म्हणजे बहुमुल्य संपत्ती ही भावना रुजविणे तसेच लोकांना माहिती, ज्ञान, दृष्टिकोण व शिक्षण याद्वारे स्वतःचे आरोग्याचे प्रश्न सोडविण्याबाबत स्वावलंबी बनविणे, त्याचप्रमाणे उपलब्ध आरोग्यसेवांचा योग्य व अधिक प्रमाणात उपयोग करून घेण्यासाठी लोकांना प्रवृत्त करण्याबाबत आरोग्य शिक्षणाचे कार्य अत्यंत व्यापक व महत्वपूर्ण असे आहे. यासाठी लोकांमधील आरोग्याच्या प्रश्नाविषयीचे गैरसमज, शंका व अज्ञान दूर करण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत. लोकांना चांगल्या आरोग्यासाठी प्रवृत्त करणे तसेच आरोग्य सेवांचा व्यापकपणे उपयोग करून घेण्यासाठी लोकांना प्रोत्साहित करण्यासाठी आरोग्य शिक्षण हे महत्वाचे साधन आहे.

लोकांच्या आवडीनुसार व सहभाग तसेच आकलन क्षमता यानुसार आरोग्य शिक्षणाचे दर्जेदार साहित्य तयार करून लोकांशी संवाद साधण्यवर प्राधान्याने भर देण्यात येत आहे. लोकसंघभाग हा केंद्रस्थानी मानून राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभागाने कार्य सुरु केले आहे. यात आरोग्याचा फिल्म फेस्टिवल, डिजिटल आरोग्य पत्रिका, समाज माध्यमांचा प्रभावी वापर तसेच जनसंवाद माध्यमांचा सक्रिय सहभाग या घटकाना प्राधान्य देऊन, तसेच केंद्र व राज्य शासन यांचा समन्वय साधून त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली शास्त्रीय पद्धतीने आरोग्य शिक्षण देण्याचा प्रयत्न सुरु केला आहे. यात जिल्हास्तरावर कार्य करणारे आरोग्य अधिकारी, कर्मचारी यांचा सहभाग अत्यंत मोलाचा असून आरोग्य शिक्षण ही व्यापक चळवळ निर्माण होण्यासाठी त्यांचे कार्य व सहभाग यावरच कार्यक्रमाचे यश अवलंबून आहे. जिल्हा स्तरावर होत असलेले जनजागृतीचे कार्य महत्वाचे असून त्यांचा सहभागही मोठ्या प्रमाणावर वाढत आहे. या मोहिमेत सर्वांचा सहभाग महत्वाचा असून त्यांचा त्यावरच आरोग्य शिक्षण व परिवर्तन याची दिशा अवलंबून आहे.

- डॉ. कैलास बाविस्कर

संपादक

जागतिक रुग्णदिन - ११ फेब्रुवारी

११ फेब्रुवारी हा जागतिक रुग्णदिन. 'नॅशनल असोसिएशन ऑफ कॅथॉलिक चेप्लेस' या संघटनेच्या पुढाकाराने हा दिवस साजरा करण्यात येतो.

वैद्यकीय शास्त्रांमध्ये रुग्णांबाबत इलनेस, डिसीज व सिकनेस असे तीन शब्द वापरण्यात येतात. इलनेस म्हणजे 'बरे न वाटणे.' कोणताही शारीरिक रोग नसला तरी एखाद्याला बरे वाटत नाही. म्हणजेच ही व्यक्ती विशिष्ट अशी बाब आहे. डिसीज म्हणजे रोग किंवा आजार. शरीरातील रचनात्मक किंवा कार्यात्मक बिघाड म्हणजे रोग होय. यात हातापायाला जास्त बोटे असणे, हृदयाच्या झडपेला छिद्र असणे, एखाद्या ग्रंथीतील अंतःसावाचा अभाव अशा सर्व बाबींचा समावेश होतो. चिकित्सालयीन, प्रयोगशालेय, क्ष-किरण, अल्ट्रासाउंड, स्कॅन, एमआरआय आदी तपासण्यांद्वारे रोग असल्याचे वस्तुनिष्ठपणे दाखवून देता येते. गंमत म्हणजे बरे न वाटणाऱ्या व्यक्तीला कोणताही रोग नसू शकतो आणि रोग असलेल्या एखाद्या व्यक्तीला अगदी पूर्णपणे बरे असल्याची भावना असते. उच्च रक्तदाब, मधुमेह अशा रोगांत शरीरात कार्यात्मक बिघाड झालेला असला तरी, त्याची लक्षणे निर्माण व्हायला अर्थात रुग्णांच्या ते लक्षात यायला काही वर्षेही लागू शकतात. सिकनेस याचा अर्थ व्यक्ती आजारी असल्यामुळे तिला समाजात घ्यावी लागणारी भूमिका. पोट बिघडलेल्या व्यक्तीने चमचमीत जेवणावर ताव मारायचा नसतो तसेच आजारी व्यक्तीने पिक्चर बघायला जायचे नसते या समाजाच्या रुग्णाकडूनच्या अपेक्षा म्हणजेच सिकनेस.

मानव जन्माला आल्यापासून त्याच्यामागे रोगराई लागली असणार. प्राचीन काळात गुहेतील दगड कोसळून

अपघात झाले असतील. आगीमुळे भाजले जाण्याच्या घटना घडल्या असतील. वीज कोसळून, पुरात बुझून, साप चावून मरण्याच्या घटनाही घडल्याच असतील. त्याबरोबर इतर आजारही असतीलच. पण तेव्हाच्या मानवाला त्या आजारांची कारणे व त्यावरील उपचार याबाबत शास्त्रीय माहिती नव्हती. हल्ळूहल्ळू मानवाची प्रगती होत गेली. त्याबरोबर नवनवीन आजार माहीत झाले. त्याविषयीची शास्त्रीय कारणमीमांसा व उपचार हेही ज्ञात झाले. सध्या जगाला कुपोषण, क्षयरोग, एड्स, मधुमेह, रक्तदाब, कर्करोग, व्यसनाधीनता, मानसिक विकार अशा अनेक समस्यांनी ग्रासलेले आहे.

रुग्ण हा आरोग्य सेवेतील महत्वाचा घटक आहे. त्याच्या गरजा व त्याचे कल्याण यावरच आरोग्यसेवा आधारलेल्या असतात. राष्ट्रीय आरोग्य कार्यक्रम, प्राथमिक आरोग्य केंद्र-उपकेंद्र यांचे राष्ट्रव्यापी जाळे तसेच विविध पैरींचे लाखो डॉक्टर व कोट्यावधी रुपयांची उपकरणे. यंत्रे ही सर्व यंत्रणा रुग्णदेवाच्या सेवेसाठी तत्पर असते.

कोणीही कधीही रुग्ण बनू शकतो. निरोगी भासणारी व्यक्ती पुढच्याच क्षणाला रोगग्रस्त होऊ शकते. रुग्ण घरात, शाळेत, कार्यालयात, समाजात सगळीकडे असतात. असे म्हणतात की, कोणत्याही क्षणी समाजातील सुमारे ५ ते १०% व्यक्ती कोणत्या ना कोणत्या रोगाने त्रस्त असतात. रुग्णांची संख्या प्रत्येक रोगानुरूप वेगवेगळी असते. रोगांचे अनेक प्रकार असून त्यांचे गांभीर्यही वेगवेगळे आहे. काही रोग एकदाच होतात तर काही पुन्हा पुन्हा होऊ शकतात. काही रोग इतके सौम्य असतात, की त्यांची लक्षणेही लवकर दिसून येत नाहीत. तर काही रोगांमुळे व्यक्तीचा

जीवही जाऊ शकतो.

‘रुग्णसेवा हीच ईशसेवा’ असे म्हणतात ते खरेच आहे. सर्व संतांनीही ह्याच संदेशाचा प्रसार केला आहे. महात्मा गांधींनीही स्वतः कुष्ठरुग्णांची सेवा केली होती. रुग्णांच्या वेदना कमी करणे, त्याला बरे वाटण्यासाठी मानसिक आधार देणे ही कामे करण्याचे मोल खूप असते, हे संतांच्या शिकवणुकीवरून आपल्या लक्षात येते.

अशा या रुग्णांच्या कल्याणासाठी सर्वांनी झटावे याचे स्परण आपल्याला देणारा हा जागतिक रुग्णदिन. जागतिक रुग्णदिनाच्या निमित्ताने आपण रुग्णांच्या हक्कांविषयी कर्तव्यबुद्धीने विचार करायला हवा. रुग्णाला स्वतःचा डॉक्टर निवडण्याचा हक्क आहे. त्याला कोणता आजार झाला आहे, त्यासाठी कोणत्या तपासण्या करायच्या आहेत, त्यातून कोणते धोके उद्भवू शकतात याविषयी सविस्तर माहिती मिळणे हा रुग्णाचा हक्क आहे. रुग्णाची माहिती गोपनीय ठेवली जाणे हाही त्याचा हक्क होय. रुग्णाने डॉक्टरला दिलेल्या पैशाची पावती मिळवण्याचाही त्याला हक्क आहे. रोगोपचार झाल्यानंतर पुन्हा उद्भवलेल्या तदनुषंगिक समस्यांचे त्याच डॉक्टरकडून पाठपुराव्याद्वारे निराकरण करून घेणे हाही रुग्णाचा हक्क आहे.

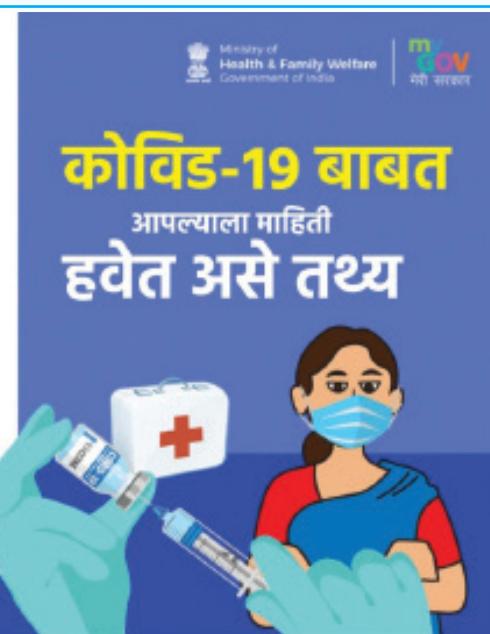
रुग्णाची काही कर्तव्यही आहेतच. ज्या पैथीचे शिक्षण झाले आहे, त्याच पैथीचे उपचार रुग्णांनी त्या डॉक्टरकडून घ्यावेत. डॉक्टरांची फी द्यायला हवी. त्यांनी

दिलेला सल्ला पाळायला हवा. औषधे, आहारविहार याबाबतच्या सूचना काटेकोरपणे अमलात आणायला हव्यात. रुग्णांनी स्वतःच्या मनाने, टीव्हीवरील जाहिराती बघून वा इतरांच्या (डॉक्टर नसलेल्या) सल्ल्याने औषधे घेऊ, थांबवू वा बदलू नयेत.

रुग्णदिनाच्या निमित्ताने रुग्णाबाबत इतरांची जबाबदारी असते हेही समजून घ्यायला हवे. रुग्णाला त्रास होईल अशा गोष्टी करणे टाळावे. फटाके उडवणे, टीव्ही-रेडिओ कर्कश आवाजात लावणे टाळायला हवे. रुग्ण दवाखान्यात असला तर खूपजण अतिशय उत्साहाने त्याला भेटायला जाताना दिसतात. याबाबतही काही नियम पाळायला हवेत. मुख्य म्हणजे अगदी आवश्यक असेल तरच रुग्णाला भेटायला दवाखान्यात जा. तेथे खूप गर्दी न करता १, २ जणच भेटायला जा. भेटायला जाताना लहान मुलांना बरोबर नेऊ नका. दुसरे म्हणजे दवाखान्याच्या रुग्णांना भेटायच्या वेळातच रुग्णाला भेटायला जा. शस्त्रक्रिया झालेल्या वा करावयाची असलेल्या रुग्णाला भेटायला जाताना खायला काहीही नेऊ नका. खाद्यपदार्थ नेताना मोजकेच न्या. रुग्णाला पूर्ण विश्रांती घेऊ द्या. रुग्णाशी बोलताना त्याला आनंद होईल, त्याचे धैर्य वाढेल अशा आशावादी गोष्टीच बोला.

जागतिक रुग्णदिनाच्या निमित्ताने रुग्णांबाबत उपरोक्त गोष्टी आपण लक्षात ठेवल्या तर रुग्ण लवकर बरा होईल यात शंकाच नाही. ■■■

- १ कोविड-१९ ची लस चाचण्याद्वारे काटेकोरपणे वैज्ञानिक आणि नियामक मापदंड पास केल्यावरच उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.
- २ लसीचे योग्य व न्याय्य वितरण होईल यासाठी सरकार चोरीम तास प्रयत्न करीत आहे.
- ३ दरवर्षी जगातील सर्वत मोठा लसीकरण कार्यक्रम चालविण्याचा आणि वर्षांकांठी सुमारे २.७ कोटी नवजात बालकांना लसीकरण करण्याचा फायदा भासताला आहे.
- ४ एक मजबूत आयटी प्लॉटफॉर्मचा वापर करून आपला विषुल प्रमाणात असलेला लसीकरण कार्यक्रमाचा अनुभव, आपली सर्वोत्तम पद्धती आणि आरोग्य सेवा वितरण प्रणालीची मजबूतीचा पुरेपूर वापर करणे व घृटी करणे.

करोना विषाणूची जागतिक महामारी

- भाग १

नोव्हेंबर २०१९ ला बुहान या चीनमधील प्रयोगशाळेत करोना विषाणूमुळे आजार पसरल्याची बातमी आंतरराष्ट्रीय जगत पसरली.

डिसेंबर २०१९ च्या शेवटच्या आठवड्यात हा आजार भारतात श्वसनाचा संसर्गजन्य आजार या नावाने पसरल्याची चाहूल लागली.

मार्च २०२० च्या २० तारखेनंतर आजाराने गंभीर स्वरूप धारण केल्याने सर्व देशभर आजार पसरायची भीती निर्माण झाली.

पंतप्रधानांनी खबरदारीचा उपाय म्हणून एप्रिल २०२० पर्यंत पहिला लॉक डाऊन घोषित केला.

दिवसेंदिवस रुग्णांची संख्या कमी अधिक प्रमाणात वाढत गेली, मृत्युही वाढले वयस्कर व सहआजार असणाऱ्यांना मृत्युचा धोका व भीती वाढत गेली.

काही राज्यांत आजार गंभीर स्वरूपाने वाढत गेला. महाराष्ट्र राज्य हे त्यापैकी एक होते. मुंबई व पुण्यात रुग्णांची संख्या झपाट्याने वाढत होती. आपण आपल्या नातेवाईकांना अथवा माहितगाराला गमावल्याच्या बातम्या कानावर आल्या.

१९ व्या शतकातील फ्लुच्या महामारीच्या पूर्वानुभवानुसार मास्कचा वापर, सामाजिक दूरीकरण व हात स्वच्छ धुणे या त्रिसूत्रीचा वापर करण्याचे आदेश टी. व्ही., रेडिओ, वर्तमानपत्रे व मासिके यांच्यामार्फत सर्व जगाला देण्यात आले.

घराबाहेर जाऊच नका व नाईलाज असेल तर मास्कचा वापर करून घराबाहेर पडा.

दोन व्यक्तीत ३ ते ६ फुटांचे अंतर ठेवा (दो गजकी

दूरी) वेळोवेळी साबण व पाण्याने हात धुवा. दिवसात १० ते १२ वेळा हात धुवा. हाताचा तळहात, मागचा भाग बोटे, अंगठा, बेचके, मनगट, नखे या ठिकाणांची चोळून चोळून स्वच्छता करा.

वॉशरुमच्या वापरानंतर हात धुण्याची प्रक्रिया करायलाच हवी अथवा केमिकल सॅनिटायझरचा वापर तरी करायला हवा. ही व्यवस्था प्रत्येक ऑफीस, दुकान, शाळा, कॉलेजमध्ये उपलब्ध करायला हवी व त्याची सवय प्रत्येकाला लावा. सॅनिटायझरची उपलब्धता हा यासाठीचा उत्तम उपाय.

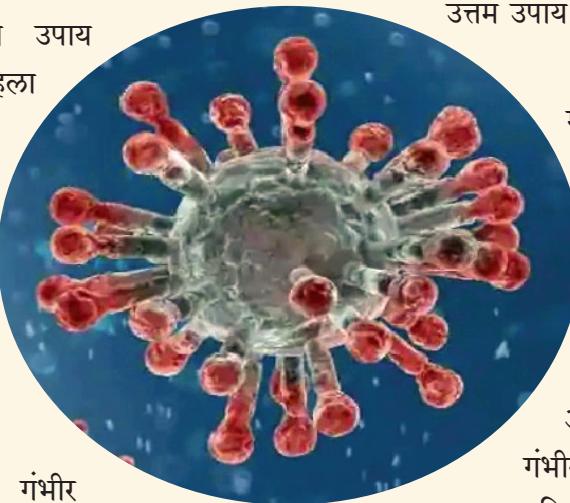
वीज बिल, फोन बील, किरणा मालाची यादी पाठवुन सामान मागवणे व पेटिएम अथवा भीम अपच्या मदतीने पैसे देऊन कमीत कमी संपर्क येईल अशी व्यवस्था करण्यात आली आहे.

काही दिवसांपूर्वी दक्षिण आफ्रिकेत करोनाग्रस्त रुग्णामध्ये गंभीर आजार झाले. त्यांची तपासणी

करता विषाणूमध्ये जनुकीय बदल झाल्याचे लक्षात आले व हा विषाणू ब्रिटनमध्ये व नंतर भारतातही आढळला व त्यामुळे करोना जागतिक महामारीचे स्वरूप आणिकच गंभीर झाले.

कोवि शिल्ड ही ऑक्सफर्डमध्ये तयार करण्यात आलेली लस, भारतातील महाराष्ट्रातील पुण्यातील सिरम इन्टील्यूट ऑफ इंडियाने तयार करून १६ जानेवारी २०२१ पासून ही लस सरकारी आणि खाजगी क्षेत्रात काम करणाऱ्या आरोग्य कर्मचाऱ्यांना व प्रत्यक्ष करोना रुग्णाच्या संपर्कात पहिल्या प्रथम येणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना देण्यात येणार आहे.

काही कर्मचाऱ्यांना भारतातीलच हैद्राबाद येथील भारत बायोटेक व आय.सी.एम.आर. यांनी तयार केलेली कोव्हक्सीन ही लस देण्यात येत आहे.

उपरोक्त सर्वांना ही लस मोफत देण्यात येणार आहे. सरकार त्याचा अर्थिक भार उचलणार आहे. सर्व भारतात असे ३ कोटी लोक आहेत. या सर्वांना आता पहिला डोस व २८ दिवसानंतर त्याच लसीचा दुसरा डोस देण्यात येणार आहे. अशी ही लसीकरणाची पहिली फेरी असेल.

दुसऱ्या फेरीमध्ये ६० पेक्षा जास्त वय असणाऱ्या सर्वांना व ५० वर्षांपेक्षा जास्त वय असणाऱ्या व ५० वय व गंभीर सह आजार आहेत. उदा. मधुमेह, उच्च रक्तदाब, कर्करोग इत्यादी.

तिसऱ्या फेरीत इतर सर्वसामान्यांना ही लस देण्यात येणार आहे. या सर्वांना २८ दिवसानंतर त्याच लसीचा दुसरा डोस देण्यात येणार आहे.

खालील ३ प्रकारच्या लोकांना लस देण्यात येणार नाही.

- १) १२ वर्षाखालील मुले
- २) गरोदर व स्थनदा स्निया
- ३) कोणत्याही प्रकारची अॅलर्जीचा पूर्विताहास, इच्छा नाही.

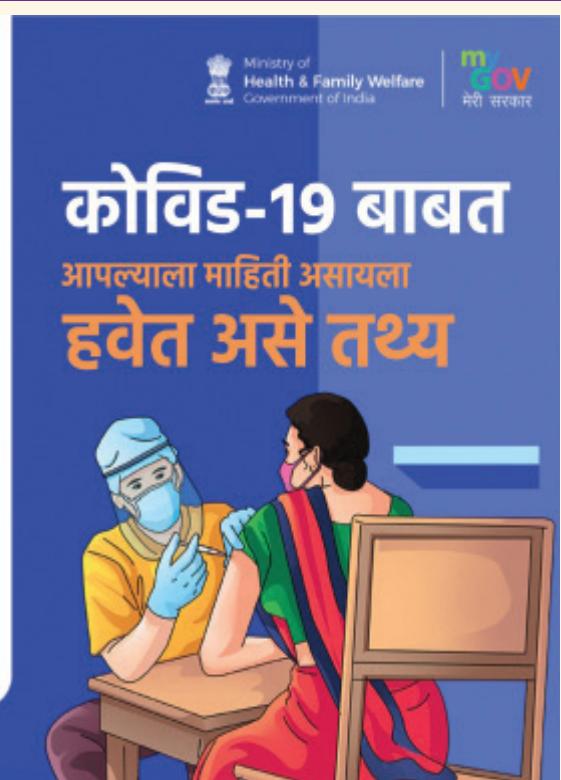
त्यांना ही लस देण्यात येणार नाही. लसीकरणाचे दोन डोस सर्व इच्छुक भारतीयांना मिळाल्यावरच लसीकरणाचा हा कार्यक्रम संपेल.

पुढील ४ ते ६ लसी मिळायला सुरुवात होईल व लोकांना औषधाचा दुकानातही त्या उपलब्ध होऊ शकतील.

बहुतेक सर्वांना लसीकरण झाल्याने हर्ड इम्युनिटी वाढेल व रुग्णाचे, त्यांच्या गंभीर आजाराचे व मृत्युचे प्रमाण आटोक्यात येईल.

जगभरातील सर्व देशात ही लस उपलब्ध करून दिल्याने महामारीचे स्वरूप व गांभीर्य आटोक्यात येईल. ही आत्मनिर्भर भारताची नांदी आहे.

१६ जानेवारी २०२१ ला जगभरातील सर्वांत मोठ्या लसीकरण कार्यक्रमाची यशस्वी सुरुवात करण्यात आली. त्यामध्ये कोणताही गंभीर स्वरूपाचा अनुचित प्रकार घडला नाही. ■■■

९

ही लस सुरक्षित आणि इम्युनोजेनिक आहे, वैज्ञानिक संशोधन आणि चाचण्यानंतर विकसित केली गेली आहे.

१०

ही लस करोना विषाणूपासून सुरक्षा प्रदान करते व कोविड-१९ चा होणारा संसर्ग करी करते.

११

ही इंजेवशनच्या माध्यमातून दिली जाईल आणि सर्व लस देणाऱ्यांना लस सुरक्षा प्रोटोकॉलनुसार प्रशिक्षण दिले गेले आहे.

१२

ही लस शासकीय आरोग्य सुविधा किंवा नियुक्त केलेल्या लसीकरण केंद्रात पहिल्या ३ कोटी आरोग्य सेवा कर्मचारी आणि फ्रंटलाईन वर्कर ह्यांना मोफत दिली जाईल.

सार्वजनिक आरोग्य विभाग
महाराष्ट्र शासन

unicef
for every child

राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, पुणे

/MahaArogyalECBureau

@MahaHealthIEC

/mahahealthiec

/MahaHealthIEC

आरोग्य सेवांचे विस्तारीकरण

शाच्या सक्षमतेचा पाया देशातील आरोग्य राहिल्या आणि तळागाळात पोहोचल्या तर त्या भागाची प्रगती तसेच विकास देखील झापाट्याने होतो. देशातील आरोग्य व्यवस्था सुधारण्यासाठी केंद्र सरकार, जागतिक आरोग्य संघटना, विविध स्वयंसेवी संस्था प्रयत्नांची पराकाढा करत आहेत. यामुळे गेल्या पन्नास वर्षात महाराष्ट्र राज्याने आरोग्य सेवांच्या बाबतीत मोठी प्रगती केली आहे. जन्म-मृत्यू, बालमृत्यू, बालकुपोषण, मातामृत्यू व निरनिराळे सांसारिक आजार या सगळ्यांमध्ये महाराष्ट्र राज्यात लक्षणीय घट झालेली आहे. महाराष्ट्र राज्यात अनेक वैद्यकीय महाविद्यालये आहेत. राज्यातील शहरीकरणात खाजगी सेवांचा आणि सरकारी सेवांचा बराच विस्तार झालेला आहे. आरोग्य सेवा आज सर्वत्र सर्वदूर पोहोचलेल्या आहेत, काही ठराविक भाग कुपोषणाच्या छायेत आहे. इतके जरी खरे असले तरी इतर ठिकाणी आरोग्य सेवांची आणि लोकांच्या आरोग्याची व्यापी चांगली आहे. महापालिका आणि इतर स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या माध्यमातून देखील शहरी भागातील जनतेला सार्वजनिक आरोग्य सेवा प्रभावीपणे पोहोचवण्यात येत आहेत.

एकंदरीत राज्यातील आरोग्य संस्थांचा दर्जा, सोयी-सुविधा आणि विविध आरोग्य सेवा नक्कीच सुधारल्या आहेत. लोकांच्या मनात शासकीय आरोग्य सेवांबद्दल वाटणारी विश्वासाहंता रुग्णालयांच्या वाढलेल्या ओपीडीवरून ध्यानात येते. ग्रामीण भागात घरी प्रसुती होण्याचे प्रमाण कमी होऊन आरोग्य संस्थांमधील प्रसुतीचे प्रमाण वाढले असल्याने सार्वजनिक आरोग्य सेवेची उद्दिष्टे

सफल होताना दिसत आहेत. एकूणच आरोग्य सेवेत पूर्वीच्या मानाने महाराष्ट्र राज्याने लक्षणीय प्रगती केली आहे, यात शंका नाही. तथापि काही इतर राज्यांच्या मानाने एकेकाळी अग्रेसर महाराष्ट्र राज्याचे १९८० या दशकात असलेले आरोग्य आणि आरोग्य सेवांमध्ये महाराष्ट्राचे स्थान घसरले आहे. महाराष्ट्र राज्याच्या मानाने तामिळनाडू, केरळ आणि गोवा आदि छोटी राज्ये पुढे आहेत. इतकी वस्तुस्थिती दक्षिणी राज्यांमध्ये, विशेषत: तामिळनाडूमध्ये शासकीय आरोग्य सेवांची अधिक प्रगती झाल्याचे पाहायला मिळेल. वास्तविकत: राज्यातल्या आरोग्य समस्या पूर्वीपेक्षा आता वेगळ्या आणि काहीशा जटील झालेल्या आहेत. शासकीय आरोग्य सेवांपुरते बोलायचे झाल्यास, रिक्त पदांची समस्या, मनुष्यबळ व्यवस्थापन आणि कार्यक्षमता या बाबी तपासून पहाण्याजोग्या आहेत. ग्रामीण भागातील सरकारी रुग्णालयांमध्ये आवश्यक शस्त्रक्रिया उदा. सिन्हेरियन शस्त्रक्रियांची संख्या आधिक नाही, हे देखील खरे आहे. केंद्र सरकारच्या राष्ट्रीय आरोग्य अभियानामुळे आरोग्य उपकेंद्रांचा दर्जा आणि कार्यक्षमताही सुधारत चालली आहे. अनेक नवनवीन योजना आणि मोफत सुविधांमुळे लोकांना सरकारी आरोग्य संस्था आपल्या वाटू लागल्या आहेत.

खाजगी दवाखान्यांतील लूट, आर्थिक कमकुवतपणा यामुळे अनेक गरीब तसेच सर्वसामान्य लोक पुरते हताश आणि निराश आहेत. गरीब व्यक्तींमध्ये जगण्याची आणि निरोगी आयुष्याची एक नवी उमेद निर्माण करण्याचे काम सरकारी यंत्रणा करताना दिसत आहेत.

मात्र, उत्तम डॉक्टर्स आणि विशेषतज्ज्ञ यांची उणीव सातत्याने भासताना दिसत आहे. चांगला मोबदला देऊनही

डॉक्टर्स सरकारी सेवेकडे वळताना दिसत नाहीत. गलेलटु पगार आणि मर्यादित काम, अशी संकल्पना बहुतांशी डॉक्टरांच्या मनात बिंबू लागली आहे. त्याचा परिणाम म्हणून सरकारी यंत्रांमध्ये कार्यरत वैद्यकीय अधिकाऱ्यांवर प्रचंड ताण पडत आहे. आयुर्वेदिक महाविद्यालये आणि होमिओपैथी यांचाही दर्जा खालावताना दिसत आहे. एकतर त्या-त्या संस्था त्यांच्या वैद्यकीय पद्धतींबाबत सांशंक बनत चाललेल्या आहेत आणि केवळ मागच्या दाराने वैद्यक व्यवसायात शिरण्यासाठी आयुर्वेद आणि होमिओपैथिक सेवा केवळ मार्ग वापरला जात असल्याची भावना निर्माण होत असल्यामुळे, साहजिकच आयुर्वेदिक आणि होमिओपैथी महाविद्यालये आता म्हणावी तितकी विद्यार्थी संख्या राखू शकत नाहीत. सध्या शस्त्रक्रिया, तंत्रज्ञान आणि महागडी औषधे यांच्या दुष्टचक्रात वैद्यकीय व्यवसाय सापडल्याचे चित्र दिसत आहे. छोटे वैद्यकीय व्यावसायिक आणि रुग्णालये बाजूला पडून अधिक भांडवल असणारी आणि महागडे

उपचार करणारी रुग्णालये झपाट्याने पसरत आहेत. वाढत्या वयोमानामुळे दीर्घकालीन गंभीर आजार जसे हृदयविकार, कॅन्सर, पक्षाघात वरै जास्त प्रमाणात होताना दिसतात. या आजारांना अधिक महागडे तंत्रज्ञान आणि उपचार लागतात, इतके वास्तव आहे. परिणामी निवृत्तीच्या काळात नागरिकांची आयुष्यभराची बचत वैद्यकीय कारणांवरच खर्च होण्याचे प्रमाण वाढू लागले आहे. वाढत्या आणि आकस्मिक स्वरूपाच्या वैद्यकीय खर्चाला उपाय म्हणून सुरु झालेल्या खाजगी विमा कंपन्या फोफावत आहेत. सरकारी क्षेत्रात आज 'महात्मा ज्योतिबा फुले जीवनदायी आरोग्य योजना', 'आयुष्यमान भारत' यासारख्या नव-नव्या विमा योजनांनी शिरकाव केला आहे. सातत्याने नवनवे आजार उद्भवू लागल्याने त्यांवरील उपचार पद्धती अधिक किंचकट बनत चालल्याने वैद्यकीय क्षेत्र आज संशोधनाच्या दिशेने अधिक फोफावताना दिसत आहे.

- ५ करोना विषाणू पासून आपले, आपल्या कुटुंबियांचे व समुदायाचे संरक्षण करण्यासाठी कोविड-१९ ची लस जागतिक पातळीवर विकसित आणि लागू केली जात आहे.
- ६ लसीच्या न्याय्य वितरणावर योग्य भर देण्यात आला आहे. म्हणून लोकसंख्या गटांना प्राथान्य दिले गेले आहे.
- ७ प्राथान्य गट (आरोग्यसेवा आणि अग्रभागी कामगार, ५० वर्षावरील व्यक्ती, अगोदरच इतर आजार असलेल्या व्यक्ती) प्रथम समाविष्ट केले जातील.
- ८ सर्व लोकसंख्या गटांना टप्प्याटप्प्याने समाविष्ट करण्यासाठी पुढील योजना सरकारकडून जाहीर केली जाईल.

कोविड-१९ बाबत

आपल्याला माहिती
हवेत असे तथ्य

महाराष्ट्र व नवांवर्षी भारतीयसामाजिक
मासिक संस्करण

सार्वजनिक आरोग्य विभाग
महाराष्ट्र शासन

सार्वजनिक आरोग्य विभाग
महाराष्ट्र

राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, पुणे

आई-बाबा व्हायचंय?

गर्भधारणापूर्ण समुपदेशन

प्रत्येक दांपत्याने मूल होऊ देण्याचा विचार करताना गर्भधारणापूर्व समुपदेशन वैद्यकीय तज्ज्ञांकडून घेणे हे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. गरोदर माता व बालकाचे स्वास्थ्य उत्तम राहण्यासाठी हे समुपदेशन उपयोगी असते.

प्र. १. गर्भधारणापूर्व वैद्यकीय सल्ला व समुपदेशनाचे नक्की फायदे कोणते?

प्रत्येक दांपत्याला आपल्याला होणारे मूल हे निरोगी, सुदृढ व्हावे अशी इच्छा असते. परंतु अनेकदा माता-पित्यांमधील काही आजारांमुळे, कमतरतेमुळे किंवा अनुवंशिकतेमुळे होणाऱ्या बाळात दोष निर्माण होतो. गर्भधारणेपूर्वी करण्यात येणाऱ्या समुपदेशन व वैद्यकीय सल्ल्यामुळे गरोदरपण व बाळंतपणामधील अनेक आजार टाळण्यास मदत होते. गर्भवतीचे स्वास्थ्य नीट राहणे, सुरक्षित प्रसूती होणे व निरोगी बाळ जन्माला येणे हे त्याचे फायदे आहेत.

प्र. २. गर्भधारणापूर्व समुपदेशनात नक्की काय केले जाते. समुपदेशनाचे मुख्यत्वे ५ घटक आहेत.

१) दांपत्याविषयी माहिती घेणे. (History taking)

२) शारीरिक तपासणी

३) रक्त चाचण्या

४) औषधोपचार

५) सल्ला

प्र. ३ गर्भधारणेपूर्वी दांपत्याची कोणती माहिती घेतली जाते?

* दांपत्याचे वय

* स्त्रीमधील मासिक पाळीची नियमितता अथवा

पाळीचे आजार

- * दांपत्य अथवा त्यांच्या जवळच्या नातलगांमधील आजार. उदा. मधुमेह, उच्च रक्तदाब, थायरॉइड इत्यादी. दांपत्यामध्ये असे आजार असल्यास गर्भधारणेपूर्वीच त्यावर उपचार सुरु करता येतात व गर्भावस्थेमधील आई व बाळाला होणारे धोके कमी करता येतात.
- * अनुवंशिक आजार - स्त्री अथवा पुरुषाच्या कुटुंबामध्ये काही अनुवंशिक आजार असल्यास त्यासंबंधित चाचण्या गर्भधारणेपूर्वी केल्या जातात. होणाऱ्या बाळामध्ये त्या आजाराची किती शक्यता आहे याची पडताळणी आधी केली जाते व नंतरच गर्भधारणेचा सल्ला दिला जातो.

- * दांपत्याचा (विशेषत: स्त्रीचा) व्यवसाय, कामाचे स्वरूप, कामाच्या वेळा, दिनचर्या याविषयी तपशिलाने माहिती घेतली जाते. सुयोग गर्भधारणेच्या दृष्टीने गरज असल्यास त्यात बदल सुचवले जातात.

प्र. ४. गर्भधारणेआधी वैद्यकीय तपासणी जरूरी आहे का?

हो, गर्भधारणे आधी स्त्रीची वैद्यकीय तपासणी करणे गरजेचे आहे. या वेळी गर्भधारणेसाठी इच्छुक स्त्री शारीरिकवृष्ट्या सक्षम आहे ना हे बघितले जाते. वैद्यकीय तपासणी दरम्यान काही समस्या आढळल्यास त्यावर गर्भधारणेपूर्वी उपाययोजना केली जाते.

- * वजन - स्थूल स्थियांमध्ये गरोदरपणामधील मधुमेह, उच्च रक्तदाब यासारखे आजार जास्त प्रमाणात

आढळतात. म्हणूनच गर्भधारणेपूर्वी स्थूल स्नियांना शास्त्रोक्त पद्धतीने वजन घटविण्याचा सल्ला दिला जातो.

- * कुपोषित, कमी वजनाच्या स्नियांमध्ये कमी वजनाची, अपुन्या दिवसांची बाळे होण्याचा धोका असल्याने, त्यांना आहार व व्यायामाचा सल्ला दिला जातो.
- * रक्तदाब
- * हृदयाची तपासणी
- * जननसंस्थेची तपासणी – गर्भाशय व जननसंस्थेची तपासणी करून गर्भधारणेसाठीची सक्षमता बघितली जाते. जंतूसंसर्ग अथवा जननसंस्थेचे इतर आजार आढळल्यास उपचार केले जातात.

प्र.५.गर्भधारणेपूर्वी कोणत्या चाचण्या करायला हव्यात?

- * हिमोग्लोबीन – भारतातील साधारणत: ५१ टक्के स्नियांमध्ये रक्तामध्ये हिमोग्लोबीन कमी असते म्हणजेच अॅनिमिया असतो. अॅनिमियामुळे गर्भपात, अपुन्या दिवसांची प्रसूती, कुपोषित बाळ होण्याची शक्यता असते. म्हणूनच अॅनिमिया असल्यास त्याचे कारण शोधून वेळीच उपचार करणे महत्त्वाचे.
- * रक्तामधील साखरेचे प्रमाण – गर्भधारणेच्या वेळेस मधुमेह नियंत्रणाखाली नसेल तर होणाऱ्या गर्भामध्ये व्यंग निर्माण होऊ शकते. गर्भपात होऊ शकतो. त्यामुळे रक्तातील साखरेच्या पातळीवर नियंत्रण ठेवणे गरजेचे असते.
- * थायरॉइड संप्रेरकाची पातळी – शरीरात थायरॉइडचे प्रमाण कमी असल्यास गर्भात दोष निर्माण होतात. त्यामुळे आधीच उपचार सुरु करायला हवेत.
- * थॅलेसिमिया व इतर रक्तदोषांच्या चाचण्या थैरेसिमिया हा एक अनुवंशिक रक्ताचा आजार आहे. पती-पत्नी दोघेही थॅलेसिमियाचे वाहक (Carrier) असल्यास बाळामध्ये गंभीर रुपातील

थॅलेसिमिया होण्याची (Thalassemia Major) शक्यता असते. अशा वेळी काही विशिष्ट चाचण्या करून घ्याव्या लागतात.

- * रुबेला – रुबेला म्हणजेच जर्मन गोवरचा जंतूसंसर्ग गरोदरपणात स्त्रीला झाल्यास गर्भात दोष निर्माण होतात. म्हणून रुबेलाच्या अॅन्टीबॉडीज रक्तात न आढळल्यास त्याचे लसीकरण करून घेणे महत्त्वाचे. अर्थात लसीकरणानंतर २-३ महिने गर्भधारणा टाळावी.

प्र.६.गर्भधारणेपूर्वी कुठले औषधोपचार सुरु करायला हवेत?

गर्भधारणेपूर्वी फोलीक ऑसिड या जीवनसत्त्वाची गोळी सुरु करतात. फोलिक ऑसिडच्या कमतरतेमुळे गर्भाच्या मेंदूच्या आवरणात दोष निर्माण होतात, तसेच गर्भपाताचा धोका वाढतो. फोलिक ऑसिडच्या गोळ्या गर्भधारणेआधी किमान २ महिने सुरु करायला हव्या.

प्र.७ गर्भधारणेपूर्वी कोणता वैद्यकीय सल्ला दिला जातो.

- * गर्भधारणेपूर्वी दांपत्याला स्वस्थ्य जीवनशैलीचा सल्ला दिला जातो. संतुलीत आहर, पुरेशी विश्रांती व योग्य आहाराविषयी माहिती देण्यात येते.
- * गर्भधारणेसाठी फलनशील काळ कुठला (Fertile Period) व त्याकाळात घ्यावयाची काळजी याविषयी तपशीलवार सांगितले जाते.
- * धुम्रपान, मद्यपानासारख्या व्यसनांचा धोका समजावून त्यापासून दूर राहण्याचा सल्ला दिला जातो. गर्भधारणा व गर्भावस्थेसाठी हानीकारक गोष्टींची माहिती दिली जाते.
- * गर्भधारणेपूर्वी करण्यात येणाऱ्या समुपदेशनाचा उद्देश गर्भावस्था स्वास्थ्यपूर्व होणे हा असतो.

सेफ्टी भी, स्टाइल भी, मास्क मे छुपा है स्मार्टेल भी

संक्रांतीच्या हळदी कुंकवाच्या कार्यक्रमाला वाण काय लुटायचं? हा दरवर्षी समस्त महिला वर्गाला पडणारा महत्त्वाचा प्रश्न. आपली भेटवस्तू आपल्या मैत्रिणींना सतत उपयोगी पडावी हा त्यामागचा शुद्ध हेतू.

आमच्या 'लेक व्ह्यू पार्क' सुतारवाडी पाषाण या सोसायटीमध्ये आम्ही गेल्या ५ – ६ वर्षांपासून प्लास्टिकच्या वस्तू लुटणे strictly टाळतोय. आपल्या आनंदासाठी निसर्गावरचं ओझं वाढणार नाही याची काळजी घेतोय.

आपण लुटलेलं वाण मैत्रिणींच्या उपयोगात यावं आणि या कार्यक्रमातून काहीतरी सामाजिक संदेशाची देवाण – घेवाण व्हावी यादृष्टीने आमचा प्रयत्न सुरु आहे.

या वर्षांच्या कार्यक्रमाबाबत सुजाता आणि संजनासोबत या विषयाची चर्चा सुरु असताना संक्रांतीचं वाण म्हणून मास्क लुटायचे ठरले.

Covid-19 चा धोका अजूनही संपलेला नाही. लस आली असली तरी संपूर्ण देशाचे लसीकरण होईपर्यंत आपल्याला करोना अनुरूप वर्तनाचे (Covid Appropriate Behaviour) पालन करणे आवश्यकच आहे.

आनंद लुटायचा आहे, सण – समारंभ साजे करायचे आहेत, दैनंदिन व्यवहार सुरळीत पार पाडायचे आहेत, पण करोना अनुरूप वर्तनाचं पालनही आपल्याकडून होईल याचीही काळजी घ्यायची आहे, हा संदेश आम्ही या कार्यक्रमाच्या निमित्ताने पुन्हा एकदा सख्यांना दिला.

करोनाबाबत कुठलीच लापरवाही नको, मास्क वापरून स्वतः सोबतच आपल्या प्रियजनांनाही करोनापासून लांब ठेवण्यासाठी आम्ही मास्क वापरणे, सामाजिक अंतर राखणे आणि वैयक्तिक स्वच्छता या Covid-19 च्या नियमावलीचे पालन यापुढेही करण्याबाबतचा प्रेमळ सल्ला एकमेकिंना दिला.

अगदी कमी वेळात ठरवलेला हा कार्यक्रम, आरोग्य शिक्षण देण्याचा हा छोटासा प्रयत्न माझ्या बिल्डिंग मधील सर्व मैत्रिणीसोबतच साळवे काळू, भानगिरे आजी, प्रसन्न भाऊजी, नवनीत, संजू, विशाल या सर्वांच्या प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष मिळाल्यामुळे मदतीमुळे सुरळीत, निटनेटका पार पडला आणि एका छोट्याशा हळदीकुंकवाच्या कार्यक्रमाची सांगता एका देखण्या आनंद सोहऱ्यात झाली.

So friends, follow the CAB guidelines...

And save the human lives...*

जेष नागरिकांच्या तंदुरुस्तीसाठी मार्गदर्शक तत्वे वृद्धापकाळातील शारीरिक बदल

वय वाढणे ही एक नैसर्गिक क्रिया आहे. वृद्धापकाळात प्रवेश करताना भरपूर लोकांना माहितीच नसते की काय करणे आवश्यक आहे आणि काय नाही. अशा लोकांसाठी वृद्धापकाळ खूप लवकर येतो. काहीच लोकं असेही असतात जे वृद्धापकाळाशी दोन हात करण्यास सक्षम असतात. जसे वय वाढत जाते तसे शरीरात बदल होत जातात व शरीरातील पुनरुत्पादन क्षमता कमी होऊ लागते. आपण पहिल्यासारखे तंदुरुस्त नसतो व आपल्या शरीरात कमजोरीची लक्षणे दिसून येतात. वाढत्या वयासह होणारे बदल हे हळूहळू होतात. आपल्या आरोग्याची काळजी घेणे हा एक चिंतेचा विषय बनू शकतो. परंतु आपण शरीरात होणारे बदल लक्षात घेऊन निरोगी राहण्यासाठी आवश्यक पाऊले उचलली तर आपण आपला वृद्धापकाळ आनंदाने घालवू शकतो. काही शारीरिक बदल हे सामान्य असतात, जसे,

केस : केस काळे आणि सफेद होतात. अनेक पुरुषांना टक्कल पडते.

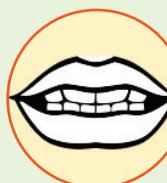
इंद्रिये : दृष्टी आणि श्रवणशक्ती कमजोर होते. वास घेण्याची क्षमता आणि स्पर्शाची जाणीव होणारी इंद्रिये कमजोर होतात. तोंडाची चव बिघडून त्याचा पोषक आहारावर परिणाम होऊ शकतो.

त्वचा : वाढत्या वयासह त्वचेची लवचिकता कमी होते आणि त्वचा खाली लोंबकळण्यास व सुरकुत्या पडण्यास सुरुवात होते.

दात : दात किडण्यापासून रक्षण करणारे कठीण आवरण वाढत्या वयासह झिजते, त्यामुळे संवेदनाक्षम पोकळी निर्माण होऊ शकते, हिरड्यांचे आजार होतात. दातांच्या समस्येमुळे आपण चांगल्याप्रकारे चाव आणि गिळू शकत नाही.

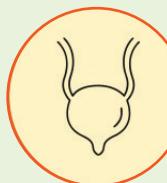
मुख : मुखाच्या कोरडेपणाची समस्या उद्भवू शकते. ही समस्या वृद्ध नागरिकांनी घेतलेल्या औषधांचा दुष्परिणाम म्हणून समोर येते.

हाडे : हाडे कमजोर होऊ लागतात आणि हाडांमधील अस्थिमज्जा देखील कमी होऊ लागते. हाडे अधिक पांढरी पडून कमजोर होत जातात. यामुळे वृद्ध लोकांची हाडे मोडण्याची शक्यता अधिक असते.

प्रोस्टेट : पुरुषांमधील प्रोटेस्ट ग्रंथींचा आकार वाढू लागतो.

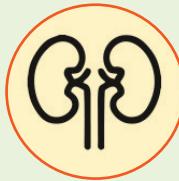
मूत्राशय : महिलांमधील सूत्र नियंत्रण कमी होणे सामान्य बाब आहे आणि हे पुरुषांमध्ये देखील होऊ शकते.

हृदय : हृदयाची गती कमी होऊ शकते. हृदयाचे वॉल्व व रक्तवाहिन्या दाट होऊ शकतात. हृदयाची क्षमता कमी होऊ शकते, ज्यामुळे अंगातील शक्ती कमी होऊ शकते. या व्यतिरिक्त एथेरोस्क्लेरोसिसमुळे रक्त प्रवाह प्रतिबंधित होऊ शकतो.

पाचन तंत्र : पचनक्रिया मंदावते व संकुचित पावण्याची क्षमता कमी होते. यामुळे अपचन, पोट फुगणे, छाती जळजळणे व बद्धकोष्ठता होऊ शकते.

यकृत आणि मूत्रपिंडाची काम करण्याची क्षमता पूर्णपणे कमी होणे.

मेंदू आणि मञ्जसंस्था : मेंदूतील पेशीचा मोठ्या संख्येनी न्हास होतो. यामुळे मेंदूच्या कार्यप्रणालीवर परिणाम होतो आणि डिमेंशिया अर्थात मनोभ्रंश होऊ शकतो. तथापि, मनोभ्रंश हा वृद्धावस्थेतील नैसर्गिक परिणाम नाही. परंतु वृद्धावस्थेत विसरण्याची समस्या सामान्य आहे.

वाढत्या वयासह शारीरिक बदल है नैसर्गिकरित्या होतात. यासर्व बदलांसह ज्येष्ठ नागरिक खबरदारी घेऊन सकात्मकपणे व निरोगी जीवनशैली आत्मसात करून सामान्य जीवन जगू शकतात. आत्मसात केलेल्या जीवनशैलीमुळे आपण आपल्या कुटुंबात वाढणारे आजार व वृद्धावस्थेशी संबंधित शारीरिक बदलांमुळे उद्भवणारे अन्य आजार होण्याची शक्यता कमी करू शकतो.

करोना अजून संपलेला नाही

कोविड-19 च्या नियमावलीचे पालन करूया.
स्वतःला आणि इतरांना सुरक्षित ठेवूया...

बदलून आपला व्यवहार कोरोनावट करूया वार

माझे कुटुंब
माझी जबाबदारी

unicef
for every child

सार्वजनिक आरोग्य विभाग
महाराष्ट्र शासन

/MahaArogyaECBureau

@MahaHealthIEC

/mahahealthiec

/MahaHealthIEC

राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, पुणे

जागतिक कर्करोग दिन

कर्करोगाविषयी जनजागृती करण्याकरीता ४ फेब्रुवारी हा दिवस 'जागतिक कर्करोग दिवस' म्हणून साजरा केला जातो. कर्करोगाबाबत माहितीचा प्रसार करणे आणि कर्करोग प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांना प्रोत्साहन देणे हे जागतिक कर्करोग दिवस साजरा करण्यामागील उद्दिष्ट आहे.

पॅरिस येथे सन २००० मध्ये झालेल्या जागतिक परिषदेत कर्करोगविषयक मसुदा (World Summit Against Cancer) मांडण्यात आला. अशा प्रकारचा विषय हाताळणारी ही पहिलीच परिषद ठरली. या परिषदेत जगभरातील शासकीय उच्चपदस्थ अधिकारी आणि कर्करोगविषयक संस्थांचे प्रतिनिधी उपस्थित होते. त्यांनी पॅरिसच्या कर्करोगविषयक सनदेला मान्यता दिली. प्रस्तुत सनद कर्करोग संबंधित संशोधन आणि प्रतिबंधात्मक उपाययोजना याकरिता आर्थिक गुंतवणूक करणे, कर्करोगग्रस्त रुग्णांचे जीवनमूल्य उंचावणे तसेच त्यांना योग्य उपचार देणे अशा तत्वांचा पुरस्कार करते. सनदेच्या दहाव्या कलमात अधिकृतरीत्या ४ फेब्रुवारी हा दिवस 'जागतिक कर्करोग दिवस' म्हणून जाहीर केला गेला.

कर्करोगविषयक उपलब्ध माहिती तसेच कर्करोगाचे निदान आणि उपचार यात झालेली लक्षणीय प्रगती यामुळे रोगप्रसारामध्ये कपात होणे अपेक्षित आहे. परंतु, जागतिक आकडेवारीनुसार दरवर्षी कर्करोगाचे नव्याने निदान होणाऱ्या रुग्णांच्या संख्येत भर पडत आहे. जागतिक आरोग्य संघटनेच्या मते, कर्करोगाच्या माहितीचा प्रसार करून कर्करोगाने होणाऱ्या मृत्यूचे प्रमाण कमी करता येऊ शकते. यासाठी कर्करोग प्रतिबंधात्मक उपायांविषयी जागरूकता वाढविण्याच्या उद्देशाने जगभरातील कर्करोग संस्था आणि आरोग्य संघटना 'जागतिक कर्करोग दिवस' साजरा करतात.

कर्करोगामुळे होणाऱ्या मृत्यूंपैकी सुमारे ७०%

मृत्यू हे अल्पविकसित देशांमध्ये होत असल्या कारणाने अशा ठिकाणी कर्करोग आणि त्याचा प्रतिबंध याबद्दल जनजागृती करण्यासाठी जागतिक कर्करोग दिवस हे एक महत्त्वाचे साधन आहे.

आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघटना (Union for International Cancer Control, UICC) ही संस्था आंतरराष्ट्रीय पातळीवर कर्करोगावर नियंत्रण राखण्यासाठी आणि पर्यायाने जागतिक आरोग्य सुधारण्यासाठी कार्यशील असते. आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघटना, जागतिक आरोग्य संघटना आणि इतर आंतरराष्ट्रीय संघटना यांच्या संयुक्त विद्यमाने जागतिक कर्करोग दिवसाचे आयोजन केले जाते. प्रत्येक वर्षी आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघटना जागतिक कर्करोग दिवसानिमित्त कर्करोगाशी निगडित रूपरेखा (Theme) जाहीर करते. या रूपरेखेला अनुसरून विविध आरोग्य संस्था आणि कर्करोग उपचार केंद्र याद्वारे शैक्षणिक उपक्रम राबविले जातात. या संस्थांद्वारे त्यांच्या संकेतस्थळावर कर्करोगाविषयी माहिती प्रसारित केली जाते.

आंतरराष्ट्रीय कर्करोग नियंत्रण संघटना स्थानिक आरोग्य संस्थांच्या साहाय्याने संमेलने, व्याख्याने, प्रदर्शने तसेच निधी उभारणी कार्यक्रम यांचे आयोजन केले जाते. काही देशांमध्ये आकाशवाणी आणि दूरदर्शन या माध्यमांद्वारे ४ फेब्रुवारी किंवा त्या आठवड्यात कर्करोगविषयक विशेष कार्यक्रम प्रसारित केले जातात. मी आहे आणि मी करेन.

(I am I will) हीच या वर्षीची theme आहे.
(भारतामध्ये सन २०१४ पासून ७ नोव्हेंबर या दिवशी राष्ट्रीय कर्करोग जनजागृती दिवस साजरा करण्यात येतो.)

निरोगी समाज निर्मितीसाठी लढणारा ध्येयवादी वैद्यकीय अधिकारी...

परिवर्तन

समाज बदलणारी, आशावादी, आनंदी समाजाचे स्वप्न पाहणारी आणि ते प्रत्यक्षात यावे म्हणून धडपडणारी माणसं खूप कमी असतात. त्यांच्यात स्वप्न सत्यात आणण्याची ताकद असते. अशा ध्येयवेळ्या माणसांमुळे समाजाचा गाडा सुरळीत सुरु असतो. स्वतःच्या पलीकडे जाऊन समाजाचा विचार करणाऱ्या अशाच अफलातून अवलियांपैकी एक आहेत डॉ. समीर भागवत गहाणे. ग्रामीण आदिवासी जनतेला आरोग्यदायी भविष्य मिळावे यासाठी डॉ. समीर यांची अखंड धडपड सुरु आहे. एम्बीबीएस शिक्षण पूर्ण केलेले डॉ. समीर यांना सर्वसामान्य डॉक्टरासारखे चाकोरीबद्द आयुष्य जगणं माहितच नाही. ग्रामीण जनतेची सेवा करण्याचे ध्येय समोर ठेवून डॉक्टरकीवी पदवी घेतलेल्या डॉ. समीर यांचा प्रवास अफलातून असाच म्हणावा लागेल.

गोंदिया जिल्ह्यातील सडक / अर्जुनी या नक्षलग्रस्त तालुक्यातील खोडशिवणी या

प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे वैद्यकीय अधिकारी असणारे डॉ. समीर गहाणे हे ग्रामीण भागात राहून काम करायचे. समाजासाठी काम करायचे हे ध्येय डोळ्यासमोर ठेवून डॉक्टर झाले. त्यांचे वडील आयुर्वेदिक डॉक्टर होते. लोकांना बरं करणे, त्यांना जीवदान देणे, त्यांच्या आयुष्यातील वेदना दूर करून त्यांना नवीन जीवन देणे हे डॉक्टरी पेशामुळे शक्य होते हे पहात ते लहानाचे मोठे झाले. प्रचंड बुद्धिमत्ता लाभलेले डॉ. समीर स्कॉलरशिप परीक्षेत राज्यात चौथे आले. नवोदय विद्यालयात प्रवेश मिळवला. दहावी, बारावीमध्ये अतिशय चांगल्या मार्कानी पास होऊन लातूरच्या गव्हर्मेंट मेडिकल कॉलेजमध्ये (जी.एम.सी.) वैद्यकीय शिक्षणासाठी प्रवेश मिळवला.

एम्बीबीएस सारखा कठीण अभ्यास करत असतानाही स्वतःच्या व्यक्तिमत्त्वाला नवीन आकार देण्यासाठी हा माणूस झाटत होता. जी. एम. सी. मेडिकल कॉलेज ज्या परिसरात आहे, तेथे एकही झाड नव्हत. झाडे जगवण्यासाठी आवश्यक, पोषक आणि पूरक असणारी जमीन तिथे नव्हती. मेडिकल कॉलेजच्या या उजाड परिसरात त्यांचे मन रमत नव्हत.

हा परिसर हिरवागार करायचा होता, त्यासाठी ते एकटे झटत होते. त्यांचे मित्र, आजूबाजूचे बघणारे लोक 'तुझा प्रयत्न सफल होणार नाही' म्हणून सांगत होते. तरीही डॉ. समीर यांनी माघार घेतली नाही. कॉलेजच्या पहिल्या वर्षाला असताना त्यांनी झाडे लावली. एकही झाड जगले नाही. म्हणून त्यांनी अशा उजाड आणि पोषक नसलेल्या जमिनीवर झाडे कशी जगवायची याचा कसून अभ्यास केला. विविध प्रयोग केले. आज जर आपण कॉलेजला भेट दिली तर त्या उजाड माळरानावर विविध फळझाडे, फुलझाडे यांनी फुललेलं नंदनवन पाहायला मिळेल. याचं संपूर्ण श्रेय डॉ. समीर यांना जातं.

एमबीबीएसची पदवी घेतल्यानंतर वैभव, ऐश्वर्य आणि पैसा मिळवण्याचा सोपा मार्ग समोर असतानाही त्यांनी ठरवून ग्रामीण जनतेच्या सेवेसाठी ग्रामीण भागात काम करायचं ठरवलं. शासकीय सेवेत वैद्यकीय अधिकारी झाल्यानंतर त्यांना गोंदिया जिल्ह्यातील खोडशिवणी हे प्राथमिक आरोग्य केंद्र मिळाले.

सरकारी प्राथमिक आरोग्य केंद्राकडे बघण्याचा सर्वसामान्य लोकांचा दृष्टिकोन: येथे चांगली सेवा मिळणार नाही किंवा चांगल्या वैद्यकीय सोयी मिळणार नाही असा समज. यामुळे लोक प्राथमिक आरोग्य केंद्राकडे लोक वेगळ्या दृष्टीकोनातून पाहतात.

डॉ. समीर यांना हे चित्र बदलायचं होतं. त्यासाठी त्यांनी नोकरीच्या पहिल्या दिवसापासून प्रयत्न केले. वैद्यकीय अधिकारी म्हणून रुजू झाल्यानंतर त्यांनी स्वर्खर्चातून लाईट आणि फॅन्सची व्यवस्था केली. येणाऱ्या प्रत्येक रुग्णांशी अतिशय संयमाने, शांतपणे आणि मुख्य म्हणजे आदराने वागून त्यांचा विश्वास जिंकला. किलनिकल सेवेबद्दल लोकांच्या मनात विश्वास निर्माण झाल्यामुळे सुरुवातीच्या ४ - ५ पेशंटची संख्या आता १००-१५० पर्यंत पोचली आहे.

उत्तम आरोग्य सेवा, लोकांशी थेट आणि आदरयुक्त संवाद, परिसराची साफसफाई या गोष्टींवर भर देऊन त्यांनी प्रायव्हेट हॉस्पिटलला जाणाऱ्या लोकांना सरकारी दवाखान्याकडे वळवले.

प्राथमिक आरोग्य केंद्रातील ANM², आशा वर्कर्स, आरोग्य सेविका, आरोग्य सहाय्यक यांना विश्वासात घेऊन सरकारी आरोग्य योजना यशस्वीपणे राबविण्याबाबत, विविध योजनांसाठी येणाऱ्या निधीचा वापर त्याच गोष्टीसाठी १००% होण्याबाबत, सर्व पेशेंटना वेळेत आणि योग्य ट्रीटमेंट मिळण्याबाबत मार्गदर्शन केले. डॉ. समीर यांचा पारदर्शक कारभार, लोकांना पूर्णपणे बरे करून, उत्तम सेवा देण्याबाबतची तळमळ, समाजसेवेचे वेड यामुळे स्टाफचा आणि गावकच्यांचा त्यांना पाठिंबा मिळू लागला.

४० गावांना जोडलेले हे प्राथमिक आरोग्य केंद्र जिल्ह्यात कौतुकास पात्र ठरत आहे. पूर्वी प्रायव्हेट हॉस्पिटलमध्ये महिलांना बाळंतपणासाठी नेले जात असे. परंतु डॉ. समीर यांच्यावरील लोकांच्या विश्वासामुळे बहुसंख्या महिला या प्राथमिक आरोग्य

केंद्राकडे वळू लागल्या आहेत. त्यामुळे लोकांचा पैसा आणि आरोग्य दोन्ही वाचवण्यामध्ये त्यांना यश आले आहे. ॲनिमियामुक्त पीएचसी करण्यासाठी फॉलिक ॲसिड, आयर्न यांच्या गोळ्या महिलांनी वेळेवर, न चुकता घेण्याबाबत ते शास्त्रीयदृष्ट्या मार्गदर्शन करतात. त्यामुळे माता आणि बालक यांचे आरोग्य सुधारू लागले आहे. ॲनिमियामुक्त माता आणि कुपोषणमुक्त बालके जन्माला येऊ लागली आहेत.

आपण जनतेच्या सेवेसाठी असलेले पगारी कर्मचारी आहोत. त्यामुळे जे द्यायचे ते १०० टक्के द्यायचे. प्राथमिक आरोग्य केंद्रामध्ये त्यांनी रोजच्या किलनिकल सर्विसेस सोबतच अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबवले आहेत. लहान मुलं डॉक्टरांना, हॉस्पिटलला घाबरतात. त्यांनी लहान मुलांसाठी रंगीबेरंगी खुर्च्या विकत घेतल्या. एक मोठा टेडीबेर आणून त्याला डॉक्टरचे रूप दिले. लहान मुलांना माझ्यासाठी सुद्धा येथे खुर्ची आहे हे पाहून बरं वाटतं. टेडीला पाहून त्यांच्या चेहेचावर हसू फुलतं. लहान मुलांमध्ये बरेचसे आजार हे जंतामुळे होतात हे लक्षात घेऊन त्यांनी केसपेपर काढण्याच्या ठिकाणी

एक नेलकटर अडकवले आहे. नखं कापूनच पालकांना मुलांना घेऊन डॉक्टरांपर्यंत पोहोचता येतं. डॉक्टर लहान मुलांमध्ये रमतात, त्यांना छान-छान गोष्टींमध्ये किंवा गाण्यांमध्ये रमवत इलाज करतात.

त्यामुळे छोट्या बालगोपालांमध्ये डॉ. समीर आपलेसे आहेत.

सुविचारांचा एक बोर्ड त्यांनी प्रतिक्षा कक्षात लावलेला आहे. चांगले विचार माणसाचं मन प्रफुल्लित करतात. एखादा चांगला विचार संपूर्ण आयुष्य पालटून टाकायला कारणीभूत ठरतो. लोक हे विचार वाचतात, त्यांना छान वाटतं. आरोग्य शिक्षण देण्याचा डॉक्टरांचा प्रयत्न या छोट्याशा कृतीतून सफल होतो.

डॉ. समीर यांचा ध्यानधारणा, विपश्यना यावर विश्वासच नाही तर श्रद्धा आहे. ध्यानधारणा कशी करावी, त्याचे महत्त्व, फायदे याबद्दल ते व्याख्याने देतात. शाळेतील मुलांना मोठी स्वप्न बघा, ती पूर्ण करण्यासाठी कष्ट घ्या. हे आवर्जून सांगतात. मनाच्या शांतीसाठी ध्यानधारणा करायला उत्तेजित करतात. सर्वसामान्य लोकांसाठी ते रोज सकाळी ७.३० वाजता ॲनलाईन मेडिटेशन सेशन घेतात. डॉक्टर समीर म्हणतात, Next Pandemic is Mental Depression.

विषाणुमुळे पसरणारे आजार लसीद्वारे, औषधाद्वारे बरे होतील, पण मानसिक वैफल्य येते, तेव्हा मात्र आयुष्य उद्द्वस्त होतं. आपल्या आयुष्याला

योग्य आकार देणं ध्यानधारणेमुळे
शक्य होतं.

डॉ. समीर यांना खेडेगावातील, ग्रामीण मुलांबद्दल प्रचंड तळमळ आहे. या मुलांनीही शिकावं आणि वेगवेगळ्या क्षेत्रात उतुंग भरारी घ्यावी, यासाठी त्यांना वेळ मिळेल तेव्हा ते शाळांमध्ये जातात. तेथील मुलांना पेन्सिल, फेन, वह्या, पुस्तक वाटतात. विविध विषयांवर मार्गदर्शन करतात. स्वप्न बघायला आणि ती सत्यात उत्तरवण्यासाठी कष्ट घ्या असं आवर्जून सांगतात. स्वतःची प्रेरणादायी गोष्ट सांगून मुलांना उत्तेजित करतात.

अतिशय साधं आयुष्य जगणाऱ्या त्यांच्या वडिलांनी त्यांना समाजासाठी काहीतरी कर, जेथे जाशिल तेथे प्रामाणिकपणे काम कर असं सांगितलं. समाजसेवेचा संस्कार घरातूनच झाला. त्यामुळे कुठेही गेलो तरी तेथे माझ्या कामातून माझी स्वतःची छाप पडेल हे त्यांनी पक्कं केलं आणि त्यादृष्टीने कामही सुरु केलं.

डॉ. समीर म्हणतात, तुमच्या समोर घ्येय असलं पाहिजे, त्यासाठी तुम्ही अतिशय आत्मविश्वासाने एक पाऊल पुढे टाकलं पाहिजे. आपल्या सहकाऱ्यांना, मित्रांना विश्वासात घेऊन त्यांची साथ आणि सहकार्य मिळाले तर अवघड वाटणारं काम सोपं होऊन जातं. अवघड रस्त्यावर एकमेकांच्या साथीने चाललं तर तो रस्ता सुद्धा संपून जातो.

प्राथमिक आरोग्य केंद्रात आपल्या सहकाऱ्यांच्या पाठिंबा आणि मदतीच्या जोरावरच आपलं काम त्यांनी सुरु केलं. त्या कामातून त्यांची स्वतःची एक वेगळी (आपले डॉक्टर) इमेज तयार झाली. परिसरातील लोकांना डॉ. समीर आपले, स्वतःचे डॉक्टर वाटू

लागले. त्यांच्यातील डॉक्टर – पेशंट हे अंतर संपून लोक विश्वासाने त्यांना स्वतःच्या आजारपणासोबतच विविध विषयांवर मार्गदर्शन मागू लागले.

डॉ. समीर यांना गार्डनिंगची आवड आणि अभ्यासही होता. प्राथमिक आरोग्य केंद्रभोवतीचा परिसर नयनरम्य झाला, हिरवागार झाला तर पेशंटना खूप बरे वाटेल हे लक्षात घेऊन त्यांनी लक्षवेधी असं गार्डन तयार करण्याचा निश्चय केला. आंबा, वड, पिंपळ, सागवान याबरोबर

विविध फळांची आणि फुलांची जवळ जवळ ५०० झाडे असलेला बगीचा त्यांनी गेल्या अडीच वर्षात या परिसरात फुलवला आहे. त्यामुळे हा परिसर सरकारी दवाखाना न वाटता लोकांसाठी सेल्फी पॉइंट ठरला आहे.

परिसर स्वच्छतेसाठी त्यांनी दर रविवारी एक तास घ्यायचा ठरवला. आपल्या सहकाऱ्यांना, गावातील लोकांना, मुलांना एकत्र घेऊन ते परिसराची स्वच्छता करतात.

सरकारी दवाखान्यांमध्ये उपचारासाठी येणाऱ्या पेशंटवर उपचार करणं हे प्रत्येक डॉक्टरांचे कर्तव्य असतं. पण रस्त्यावर फिरणाऱ्या, घरातून बाहेर काढल्यामुळे मानसिक त्रासातून त्रस्त लोकांना, मानसिक स्वास्थ्य हरवलेल्या कैक स्नी-पुरुषांना डॉ. समीर यांनी रस्त्यावरून उचलून त्यांच्यावर योग्य उपचार केले आहेत. दाढी-मिशा, केस वाढलेल्या, अंगावर फाटलेले कपडे असणाऱ्या लोकांना ते अंघोळ घालतात, सलूनमध्ये नेऊन व्यवस्थित केस कट करून घेतात, पोटभर सात्विक अन्न खायला घालून, स्वच्छ कपडे घालायला देतात आणि मग त्या व्यक्तीला योग्य

उपचार, औषध आणि राहण्यासाठी योग्य जागा मिळेल अशा ठिकाणी भरती करतात. ती व्यक्ती पुन्हा समाजाच्या उपहासाचे कारण ठरणार नाही याची काळजी घेतात. कितीतरी वेड्या लोकांना त्यांनी मैटल हॉस्पिटलमध्ये भरती केले आहे. त्यासाठी जिल्हा न्यायाधीश, पोलिस अधीक्षक, मानसोपचारतज्ज्ञ यांच्याकडून आवश्यक असणारी सर्टिफिकेट मिळवण्यासाठी पायपीट केली आहे. रस्त्यावरून विहंगम अवस्थेत फिरणाऱ्या या लोकांना अन्न, वस्त्र, निवारा मिळेल, चार आपुलकीचे आणि मायेचे शब्द वाट्याला येतील, उर्वरित आयुष्य थंडी, वारा, ऊन, पाऊस आणि समाजाच्या विचित्र नजरा यांच्यापासून सुरक्षित जाईल अशी व्यवस्था केली आहे.

डॉ. समीर यांनी सेवा कार्य समिती या नावाने एक ग्रुप तयार केला आहे. या ग्रुपच्या माध्यमातून त्यांनी अनेक समाज उपयोगी कार्य केले आहेत. या व्हाट्सअप ग्रुप मध्ये अनेक डॉक्टर्स, प्राध्यापक, इंजिनियर, शिक्षक, ग्रामस्थ आहेत. प्रत्येक गरजू व्यक्तीला, ग्रामीण भागातील शालेय मुलांना आवश्यक असणारी

मदत लोकसहभागातून या ग्रुपच्या माध्यमातून करतात.

डॉक्टरांना समाजाप्रती असणारी तळमळ त्यांच्या मित्रांना आणि सहकाऱ्यांना समजल्यामुळे त्यांच्या प्रत्येक कार्यात, विचारात हा सर्व मित्र-वर्ग त्यांच्या सोबत असतो. त्यांना पाठिंबा देतो. त्यामुळे त्यांचं काम सोपं होऊन जातं.

लोकसहभागातून नुकतीच त्यांनी एक अॅम्ब्युलन्स विकत घेतली आहे. त्याचा लोकार्पण सोहळा शिवजयंतीच्या दिवशी होणार आहे.

मेडिकलची पदवी मिळाल्यानंतर कित्येक लोक भरपूर पैसा कमवून श्रीमंत होण्याची स्वप्न पाहतात. पण डॉ. समीर यांच्यासाठी मात्र लोकांच्या वेदना दूर झाल्यानंतर त्यांच्या चेहऱ्यावर फुलणारे हास्य, त्यांचे निरोगी आणि निरामय जीवन, परिसराची स्वच्छता, फुललेला निसर्ग, पक्षांचे मंजुळ आवाज, लहान मुलांचे निरागस हास्य हीच खरी श्रीमंती आहे. ही श्रीमंती दिवसेंदिवस वाढावी, अशा श्रीमंतांच्या यादीमध्ये त्यांचंही

नाव सुवर्णाक्षरांनी लिहिल जावं यासाठी ते अविरत कष्ट घेत आहेत. अशा या अफलातून अवलियाच्या प्रयत्नांना यश आल्याशिवाय राहील का?

डॉ. समीर भागवत गहाणे आणि त्यांचे खोडशिवणी हे प्राथमिक आरोग्य केंद्र महाराष्ट्रातील जनतेसाठी निश्चितच प्रेरणादायी आहे.

डॉ. समीर हे तरुण ध्येय वेडे डॉक्टर आहेत.

अशी ध्येयवेडी माणसच इतिहास घडवतात. डॉ. समीर गहाणे यांच्या अलौकिक आणि अद्वितीय कार्यामुळे त्यांचे नाव अल्पावधीतच महाराष्ट्रात खूप आदराने आणि अभिमानाने घेतले जाईल यात शंका नाही.

2019-1-1

राष्ट्रीय आरोग्य अभियान

आयुष अंतर्गत विविध योजना, उपक्रम आणि
कार्यक्रमाची सद्यस्थिती :-

आशा व आरोग्य सेवक / सेविका आयुष
कार्यक्रमात सहभाग:-

आशा व आरोग्य सेवक/ सेविका यांना आयुष
कार्यक्रमाबाबत प्रशिक्षण देण्यात येते. आशा प्रशिक्षण
पुस्तिकेमध्ये आयुष अभ्यासक्रमाचा समावेश करण्यात
आला असून, स्थानिक आयुष तज्जांद्रारा प्रशिक्षण दिले
जाते.

आयुष प्रशिक्षण –

आयुष कार्यक्रमांतर्गत सर्व वैद्यकीय अधिकारी
व इतर कर्मचारी यांचे वेगवेगळे प्रशिक्षण देण्यात
येते. सदरील प्रशिक्षणामध्ये बाह्यरुण व आंतररुण
चिकित्सापद्धती, पंचकर्म, क्षारसूत्र, इलाजबीद तदबीज,
योगा व निसर्गोपचार या व्यतिरिक्त व्यक्तिमत्व विकास
यांचा देखील समावेश असतो. रुणांना उत्तम उपचारासाठी
२३ जिल्हा रुणालयांमध्ये प्रशिक्षणासाठी आयुर्वेद
वैद्यकीय अधिकारी आयुर्वेद सी.डी.ए.सी सॉफ्टवेअरचा
वापर करण्यात येत आहे.

व्हिडिओ सीएमई प्रशिक्षण :-

प्रत्येक आठवड्यामध्ये आयुष कार्यक्रमांतर्गत
कार्यरत आयुर्वेद, होमिओपॅथी व युनानी वैद्यकीय
अधिकारी, योग व निसर्गोपचार तज्ज फार्मासिस्ट यांच्या
ज्ञानात व कौशल्यामध्ये वाढ होण्यासाठी व्हीसीद्वारे
continuous medical education (CME) उपक्रम
राबविण्यात येत आहे. या उपक्रमामध्ये राज्यातील
नामवंत आयुर्वेद, होमिओपॅथी, युनानी, योग व
निसर्गोपचार या विषयातील तज्ज यांना सहभागी करून
घेण्यात येत आहे.

मोफत आयुष निदान व उपचार शिवीर :-

जागतिक योग दिन :-

दरवर्षी २१ जून रोजी जिल्हा व राज्यपातळीवर
जागतिक योग दिन साजरा करण्यात येत आहे. त्या
अनुषंगाने माहे जूनमध्ये प्रख्यात योग संस्थांमार्फत
जिल्हामध्ये विविध व्याख्याने, शिबिरे व सामूहिक
योगाभ्यास आयोजित करण्यात येतात.

धन्वंतरी जयंती :-

धन्वंतरी प्रभू हे आरोग्याचे देव मानले जाते व दरवर्षी
धन्वंतरी जयंती राष्ट्रीय आयुर्वेद दिन म्हणून साजरी केली
जाते. सर्व देशांमध्ये धन्वंतरी जयंती साजरी करण्यात
येते. सन २०१७-१८ मध्ये सर्व जिल्ह्यात व राज्यस्तरावर
दिनांक १६ ऑक्टोबर २०१७ रोजी राष्ट्रीय आयुर्वेद दिन
साजरा करण्यात आला. यावर्षी दिनांक ५ नोव्हेंबर
२०१८ रोजी ‘आयुर्वेद फोर पब्लिक हेल्थ’ विषयावर
२६१ आयुष्य विभागातील रुणालये, जिल्हाधिकारी
कार्यालय, जिल्हा परिषद कार्यालये आणि राज्यस्तरावर
राष्ट्रीय आयुर्वेद दिवस साजरा केला गेला. आयुर्वेद
व्यासपीठ यांच्या समन्वयाने रोग रोखण्यासाठी निरोगी
आहार आणि जीवनशैली विषयी जागरूकता निर्माण
करण्यासाठी विविध व्याख्याने आयोजित करण्यात
आली.

व्हीसी द्वारा आयुष बैठक :-

व्हीसी द्वारे जिल्हा आयुष अधिकारी व सहाय्यक जिल्हा
आयुष अधिकारी यांच्या प्रत्येक महिन्याला आढावा
बैठका घेण्यात आल्या.

राष्ट्रीय आयुष अभियान :-

सन २०१८-१९ मध्ये राष्ट्रीय आयुष अभियानांतर्गत
महाराष्ट्रात विविध उपक्रम सुरू करण्यात आले आहेत.
त्या अनुषंगाने मंजूर केलेल्या विविध उपक्रमावर चर्चा

व मार्गदर्शन सूचना तयार करण्यासाठी यशदा, पुणे येथे कार्यशाळा आयोजित केली गेली दि. १० ऑक्टोबर २०१८ रोजी जागतिक मानसिक आरोग्य दिवस निमित्त महाराष्ट्रातील ३५५ तालुक्यांत विपश्यना संबंधित व्याख्यानाचे आयोजन केले गेले.

पुणे, सिंधुदुर्ग, अहमदनगर आणि नंदुरबार जिल्ह्यात ३० खाटांचे आयुष रुणालय बांधण्यास मंजुरी मिळाली असून पुढील वर्षात रुणालयाच्या बांधकामास सुरुवात होईल.

जिल्हा रुणालय आणि उपजिल्हा/ग्रामीण रुणालयात अस्तित्वात असलेल्या आयुष कक्षाच्या दुरुस्ती व नूतनीकरणासाठी निधी मंजूर करण्यात आला आहे व तो जिल्हांना वितरित करण्यात येईल.

आयुष मिशनमध्ये प्राप्त झालेल्या निधीतून आयुष औषधी खरेदी प्रक्रिया राज्य स्तरावरून सुरु आहे.

आरोग्य सेवांवर लोकाधिकार देखरेख व नियोजन प्रकल्प :-

आरोग्य सेवांवर लोकाधारित देखरेख व नियोजन (Community based Monitoring planning of Health Services) प्रकल्पांच्या माध्यमातून जनतेला गुणवत्तापूर्ण आरोग्य सेवा मिळाव्यात. त्या सेवेच्या गुणवत्तेत सुधारणा होवून निश्चित चांगला दर्जा राखता यावा यासाठी महाराष्ट्र शासन, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, शासन निर्णय क्र. राग्राम १००७/प्र.क्र. १७२/ आरोग्य-७ दि. २४ ऑगस्ट २००७ महाराष्ट्रात देखरेख प्रक्रिया सुरु आहे.

देखरेख प्रक्रियेची प्रमुख उद्दिष्टे :-

१. राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानांतर्गत येणारे व उपलब्ध आरोग्य सेवाचे अधिकार याबद्दल जनतेमध्ये जागृती घडविणे.
२. आरोग्य सेवेतील नियोजनात लोकसहभाग मिळविणे व त्यांच्या पालकत्वाची भावना वाढीस लावणे.
३. आरोग्य सेवेच्या सनियंत्रणासाठी जनतेत हक्कधारित समाज विकसित करणे त्यातून लोकाधारित देखरेखीचे माध्यमे विकसित करणे उद्दिष्टे.

लोकाधारित देखरेखीचे माध्यमे विकसित करणे उद्दिष्टे :-

१. पथदर्शी प्रकल्पातील १७ जिल्हे, ३५ तालुके, ११८ प्रा.आ.केंद्र, १,११४ गावांमध्ये देखरेख व नियोजन प्रक्रियेतील समितीच्या बैठका, माहिती संकलन, जनसंवाद तसेच रुण कल्याण समितीच्या निधीचे नियोजन व मार्गदर्शन सामाजिक अंकेक्षण तक्रार निवारण घटस्थापना करणे फेडरेशन संकल्पना अस्तित्वात आणणे, त्रुटीचे मुद्द्यावर उपाययोजना करणे, विविध समित्यांचे गठण कार्यशाळा, प्रा. केंद्र आ.केंद्र व ग्रामीण रुणालय स्तरावरील जनसंवाद, प्रकल्पकार्यक्षेत्राचा विस्तार करणेसाठी नोंदणीकृत स्वयंसेवी संस्थांची प्रक्रियेच्या माध्यमातून योग्य संस्थेची निवड करून आदेश निसर्गमित्र करणे, संबंधित संस्थामधील समन्वयकाच विशिष्ट कार्यशाळा आयोजन करणे, कार्यक्षेत्र निश्चित करून गाव पातळीवरील जनजागृती करणे, तसेच देखरेख व नियोजन समिती गठीत करणे.

जिल्हानिहाय कार्यरत स्वयंसेवी संस्था :-

राज्य समन्वयक संस्था म्हणून साथी व स्टापी, पुणे या संस्थाना प्रकल्प अंमलबजावणीची जबाबदारी नेमण्यात आली असून क्षेत्रिय संस्थाना तांत्रिक बाबीच मार्गदर्शन, प्रशिक्षण देणे तसेच निधी विवरात उपक्रम निहाय भौतिक व आर्थिक अहवाल सादर करणे जबाबदारी देण्यात आली आहे.

संबंधित आजार, नैसर्गिक व मानवनिर्मित आपत्तीत सापडलेले रुण, गंभीर आजारांमध्ये सन २०१८-१९ मधील उपक्रम :-

- ग्रामपंचायत महिला सदस्य कार्यशाळा
- कमी तीव्रता जिल्ह्याचा विस्तार प्रक्रिया
- सामाजिक अंकेक्षण
- विस्तारित जिल्ह्यांत स्वयंसेवी संस्था निवड प्रक्रिया
- प्रकल्प अनुदान वितरण प्रक्रिया

आशा ••• सौ. अनिता आनंद शिंदे

पुणे जिल्ह्यातील खेड तालुक्यातील रासे या गावात २००९ पासून आशा स्वयंसेविका म्हणून कार्यरत आहेत. सौ. अनिता शिंदे यांच्या पाच हजार पाचशे लोक संख्येच्या गावात आदिवासी लोकसंख्या जास्त आहे. ठाकरवस्तीतील लोक अडाणी, अशिक्षित आहेत. शासनाच्या विविध आरोग्यविषयक योजनांबाबत बच्याचदा ते अनभिज्ञ असतात. डॉक्टरांकडे जाण्याएवजी घरच्या घरी उपचार करण्यावर, महिलांचे बाळंतपण दवाखान्यात न करता घरामध्येच करण्यावर त्यांचा जास्त भर होता. त्यामुळे कधी बाळ, तर कधी आई, तर कधी ते दोघेही दगावले जात.

अशा लोकवस्तीला विकासाच्या प्रवाहात आणण्यासाठी, त्यांच्यापर्यंत शासनाच्या आरोग्य विषयक सोयी सुविधा पोहोचवण्यासाठी सौ.अनिता शिंदे यांनी आशा स्वयंसेविका या पदासाठी अर्ज केला. कॉलेजच्या पहिल्या वर्षापर्यंतचे शिक्षण, धाडसी आणि बोलघेवडा स्वभाव, कार्यतत्परता या गुणांच्या जोरावर गावाने त्यांची आशा म्हणून निवड केली आणि ठाकरवस्तीसाठी समाजसेवेची संधी दिली.

'आशा' या पदाचा कार्यभार स्वीकारल्यानंतर अनिता शिंदे यांनी ठाकरवस्तीला वारंवार भेट देऊन त्या लोकांमध्ये आरोग्यविषयक जाणीव जागृती निर्माण करण्यासाठी सातत्याने प्रयत्न केले. या लोकांचा विश्वास संपादन केला. महिलांच्या डिलिव्हरी हॉस्पिटलमध्ये होऊ लागल्या. २०१४-१५ मध्ये सर्वात जास्त डिलिव्हरीचे पेशेंट हॉस्पिटलमध्ये दाखल केले म्हणून पुणे जिल्ह्यातील उत्कृष्ट आशा हा पुरस्कार त्यांना मिळाला. भरगच्छ हॉलमध्ये टाळ्यांच्या कडकडाटात मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांच्या हस्ते रक्कम रुपये ३५००/- शाल, श्रीफळ असा पुरस्कार स्वीकारताना अनिता ताईचे मन आणि डोळे आनंदाने भरून आले. गेल्या पाच-सहा वर्षांत केलेल्या कामाची

पावती म्हणजे हा पुरस्कार होता.

अनिता ताई सांगतात, “आशा म्हणून गावपातळीवर काम करताना जबाबदारीने काम करावे लागते. सामाजिक बांधिलकी आणि कर्तव्याला प्रथम प्राधान्य द्यावे लागते. करोना महामारीच्या काळात या सामाजिक बांधिलकीच्या जाणीवेमुळे घाबरून न जाता, प्रथम स्तरावरील आरोग्य कर्मचारी म्हणून गावात काम करावे लागले. मोठ्या लोकसंख्येच्या गावात करोनाबाबत जनजागृती करणे, करोना अनुरूप वर्तनाचे पालन करण्यासाठी लोकांना प्रवृत्त करणे ही सोपी गोष्ट नव्हती. परंतु वैद्यकीय अधिकारी डॉ. इंदिरा पारखे, तालुका आरोग्य अधिकारी एस. बी. केदारी, आरोग्य स्वयंसेविका विजया चंद्रकांत थिटे यांच्या सततच्या मार्गदर्शनामुळे अतिशय चांगले काम करता आले. गावातील लोकांचे व्हाट्सअप ग्रुप तयार केले. लसीकरणासाठी मातांचा ग्रुप तयार केला. आशा युनिटी, आशा फ्रेंड ग्रुप अशा वेगवेगळ्या ग्रुपच्या माध्यमातून करोना विषयक जनजागृती करणारी अचूक माहिती लोकांपर्यंत पोहोचवली. तंत्रज्ञानाचा प्रभावी संवादासाठी, शासनाच्या विविध योजना, आरोग्यविषयक सोई-सुविधा गरजू व्यक्ती पर्यंत पोहोचण्यासाठी अनिताताई यांनी खूप प्रभावी वापर केलेला आहे.”

अनिता ताई सांगतात, “या कामातून गावासाठी, समाजासाठी करता येत असलेल्या समाजसेवेमुळे आत्मिक समाधान मिळते. लोकांमध्ये आदर, आपलेपणा मिळतो.” घरातूनही मला या कामासाठी पाठिंबा आहे. लोककल्याणाचे काम करतेस तू सूनबाई, करत रहा, असा सासुबाई नेहमी आशीर्वाद देतात.

करोना काळात केलेल्या मानवतेच्या कल्याणकारी सेवेबद्दल २६ जानेवारी २०२१ रोजी त्यांचा शाल, श्रीफळ आणि ट्रॉफी देऊन गावकऱ्यांनी सन्मान केला. त्यावेळी आपल्या माणसांनी आपल्या कामाचा गौरव केला म्हणून अनिता ताईचा ऊर अभिमानाने भरून आला आणि यापुढेही गावासाठी, गावाचं आरोग्य निरोगी आणि सुदृढ राहण्यासाठी कार्यरत राहील असा विश्वास त्यांनी यावेळी गावकऱ्यांना दिला.

गावातील लोक मँडम बोलतात, विश्वास दाखवतात, आपलेपणाने विचारपूस करतात, तेव्हा खूप छान वाटतं. अजून चांगले काम करण्यासाठी उर्जा प्राप्त होते.

ठाकरवस्तीतील आदिवासी लोकांमध्ये जाणवण्या इतपत सकारात्मक बदल झालेला आहे. दारूच्या व्यसनापासून ते हळूहळू दूर जात आहेत. करोना काळात फक्त एक पेशंट सापडला आणि तोही बरा झाला. मता- बालकांच्या आरोग्याबाबत हे लोक आता जास्त सजग झालेले आहेत. अनिता ताईच्या कामाबद्दल त्यांना आपुलकी, प्रेम आहे. सर्वच कामात, शासनाच्या अभियानात या लोकांकडून खूप चांगले सहकार्य मिळते. त्यामुळे काम करण्याचा उत्साह वाढतो. परंतु हा लोकसहभाग किंवा या लोकांचा पाठिंबा मिळवणे ही सोपी गोष्ट नव्हती. गेल्या अकरा वर्षपासून त्यांच्यासाठी अविरत आणि अथक काम केलेल्या कष्टाचे हे फळ आहे.

अनिता ताईना त्यांच्या कामामध्ये शासन आणि प्रशासना सोबतच गावचे सरपंच विजुभाऊ रघुनाथ शिंदे

यांचे नेहमीच पाठबळ मिळते. आशांना आवश्यक असणारे सर्व साहित्य सरपंच एका मागणीत पुरवतात.

आशा या पदाने आपल्याला काय दिलं असं जेव्हा त्यांना विचारलं तेव्हा त्या म्हणतात, आशाने मला माझी स्वतःची ओळख दिली, आर्थिक स्वावलंबनासोबत समाजसेवा करण्याची संधी मिळाली. गावाचे आरोग्य निरोगी राखण्यासाठी आणि लोकांच्या विचारांमध्ये, राहणीमानामधे सकारात्मक बदल घडवून आणण्याची संधी मिळाली. गावकच्यांच्या आदरास, कौतुकास पात्र ठरले.

२०१२ झाली मला पहिला ३००/- रुपये पगार मिळाला. आशाने मला जगण्याची एक नवीन उमेद दिली,

समाजात स्वतःची ओळख मिळवून दिली. म्हणून तो पगार मला करोडो रुपयांपेक्षाही जास्त मौल्यवान आहे.

माझ्या व्यक्तिमत्वाला नवा आकार देणाऱ्या, नवरूप देणाऱ्या आशा स्वयंसेविका या पदाचे पहिले मानधन मी म्हणूनच अजूनही जपून ठेवले आहे. आशाने मला आत्मिक समाधान आणि आर्थिक स्थैर्य मिळवून दिले असे अनिता ताई कृतज्ञतापूर्वक नमूद करतात यावरून आशा हा घटक ग्रामीण आरोग्य सेवेमध्ये किती महत्वाचा आहे हे लक्षात येते.

कोविड लस (कविता)

ती विदेशी असती तर,
सगळ्यांनाच पडली अस आस?
पण मायभूमित तयार झाली म्हणून
काहींना नाही वाटली खास ||

अहोरात्र मेहनतीने
बनवली वैज्ञानिकांनी लस
पण मीडियांच्या अफवांनी
लोकांच्या मनी केला शंकेचा कळस ||

दुकानात असो देशी वा विदेशी
शरीरात करते सुरु असर
पण दवाखान्यात मात्र लोकांना
पडला मायभूमिच्या लसीचा विसर ||

बड अन् उपचाराविना

आला होता नाका तोंडावरती ताण
पण आता कोविड लस घेऊन
वाचवू सर्वांचे प्राण ||

महाग असती तर
आपणच पेटविला असता डंका
पण मोफत आहे म्हणून
उगीच नका घेऊ शंका ||

येता पहिली लाट
उडाला होता सर्वांचा श्वास
म्हणूनच करतो लस
घेण्याचा आग्रह खास ||

डॉ. संदीप बी. काळे
ता. आ. अ. पूर्णा

मास्क घाला

शारीरिक अंतर ठेवा

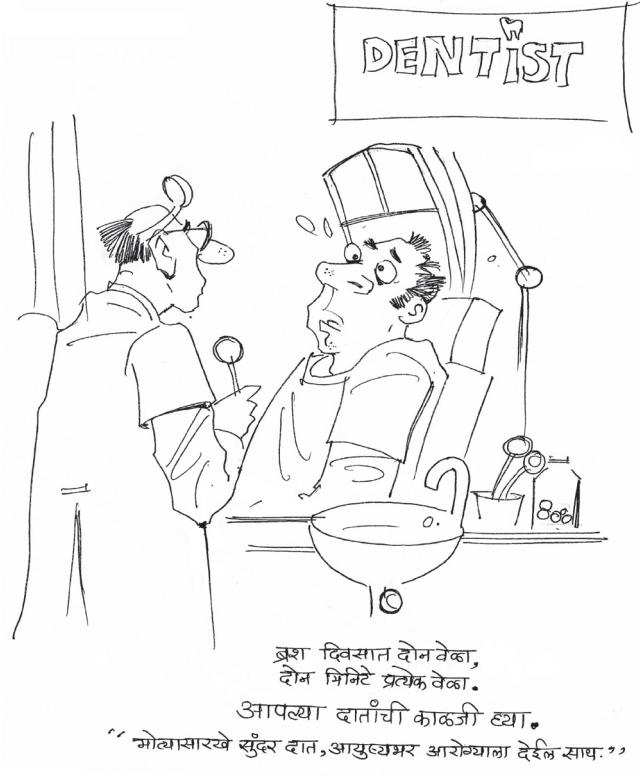

हात धुवा

आरोग्य रेषा

नारायण गायकवाड (आर्टिस्ट)

संकल्प नववर्षाचा - निरोगी आयुष्याचा...

जर आपण सुरक्षित, तर देश सुरक्षित.

- हृदय तंदुरुस्त रेवणासाठी...
- पुरेझी झोप
- ताणतणावाळा बक्की यड्डू नका
- घुम्पान टाळा
- शीठलेचे प्रमाण संतुलित वेवा.
- ताजी फळे पालेप्राङ्गण घ्या
- नियमित व्यायाम करा.

वृत्त विशेष

आरोग्य मंत्री मा. ना. श्री राजेश टोपे यांच्या हस्ते उद्घाटन व प्रकाशन

दिनांक ११ जानेवारी २०२१ रोजी The Fern Residency Hotel Cidco Aurangabad.
येथे आरोग्य मंत्री मा. ना. श्री राजेश टोपे यांच्या शुभ हस्ते शासकीय नेत्र चिकित्सा अधिकारी संघटना
महाराष्ट्र यांच्या वर्तीने आयोजित केलेल्या कार्यक्रमाचे उद्घाटन तसेच
दिनदर्शिकेचे प्रकाशन देखील करण्यात आले.

वृत्त विशेष

आरोग्यमंत्री मा. श्री. राजेश टोपे यांच्या उपस्थितीत लसीकरण

घनसावंगी : आरोग्यमंत्री राजेश टोपे यांच्या उपस्थितीत रविवारी जिल्हास्तरीय पल्स पोलिओ लसीकरण मोहिमेचा प्रारंभ करण्यात आला.

कार्यक्रमास आरोग्य उपसंचालक गोलाईत, अतिरिक्त जिल्हाधिकारी अंकीश पिनाटे, जिल्हा शल्यचिकित्सक डॉ. अर्चना भोसले, जिल्हा आरोग्य अधिकारी डॉ. विवेक खतगावकर, सभापती भागवत रक्ताटे, उपसभापती बन्सीधर शेळके, नंदकुमार देशमुख, तात्यासाहेब चिमणे, वंदना पवार यांच्यासह अनेकांची उपस्थिती होते.

आरोग्यमंत्री टोपे म्हणाले, की वर्ष २०१४ मध्ये जागतिक आरोग्य संघटनेच्यावतीने आपला देश पोलिओ मुक्त झाला असल्याचे निर्वाळा देण्यात आलेला आहे. तरिही खबरदारी म्हणून पल्स पोलिओ लसीकरण मोहीम जागरूकता दाखवून सहभागी व्हावे. घनसावंगी येथे शस्त्रक्रियागार, अत्याधुनिक मशनरी, ट्रामा केअर युनिटची सर्व साधने, धर्मशाळा, कर्मचारी निवासस्थाने, तीस खाटांचे रुणालयांचे शंभर खाटात रूपांतर करणे, दिव्यांगांची नोंदणी व तपासणी तसेच प्रमाणपत्र वाटप करणे, डायलिसिस अशा अनेक सुविधा सुरु करण्यासाठी पाठपुरावा करीत आहे. पिंपरखेड बुद्रूक येथे प्राथमिक आरोग्य केंद्रांची मान्यता मिळली असून उर्वरित ग्रामीण रुणालयासही मान्यता आपण

देणार आहोत. मधुमेह असणाऱ्या सर्व रुणांना साखर तपासणीचे ग्लुकोमीटरचे मोफत वाटप करण्यात येईल. तालुक्यात मोफत नेत्र तपासणी शिबिर स्वर्खर्चातून घेण्यात येत आहे.

जवळपास साडेतीन हजार रुणांची तपासणी करून जवळपास एक हजार रुणांना पुणे येथे नेऊन मोतीबिंदूची शस्त्रक्रिया करण्यात येते, यासाठी पंचवीस हजार रुपये खर्च येतो तो सर्व खर्च आपण करीत आहोत. अशीच शिबिरे अंबड, जालना तालुक्यात घेण्यात येत आहेत, असेही त्यांनी सांगितले. तालुक्यातील रांजणी ते कुंभारपिंपळगाव मार्गी राजाटाकळी हा तीन पदरी ४३ किलोमीटरच्या रस्त्यांसाठी ४६ कोटी रुपयांची निधीसह मंजुरी मिळवली आहे. लवकरच काम हाती घेण्यात येणार आहे. त्याचबरोबर सहा महिन्यात गोदाकाठच्या सर्व गावांतील रस्त्यांचे कामे दर्जेदार करण्यात येतील, असे श्री. टोपे यांनी नमूद केले.

प्रास्ताविक डॉ. भोसले तर सूत्रसंचालन अशोक शिंदे यांनी केले. तालुका आरोग्य अधिकारी डॉ. नागेश सावरकर यांनी आभार मानले. दरम्यान, कोरोनाकाळात उत्कृष्ट काम करणाऱ्या वैद्यकीय अधिकाऱ्यांचा गौरव करण्यात आला. तसेच मधुमेह रुणांना ग्लुकोमीटरचे वाटप करण्यात आले.

वृत्त विशेष

३१ जानेवारी राष्ट्रीय पल्स पोलिओ दिना अंतर्गत

कोल्हापूर येथील जयसिंगपूर प्राथमिक आरोग्य केंद्रांमध्ये बालकांना पोलिओ लस देऊन शुभारंभ करीत असताना महाराष्ट्र राज्याचे सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण राज्यमंत्री नामदार मा. श्री. राजेंद्र पाटील-यड्डावकर आदी मान्यवर.

वृत्त विशेष

कोविड - १९ लसीकरण जनजागृती महाअभियान व आत्मनिर्भर भारत साठी
मल्टीमीडिया प्रदर्शन व्हॅनचा उद्घाटन सोहळा

डॉ. प्रदीपकुमार व्यास, प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग महाराष्ट्र शासन, श्रीमती स्मिता शर्मा, महासंचालक, चित्रपट विभाग, डॉ. राहूल तिडके, उपसंचालक, पीआयबी, डॉ. विवेक परदेशी, एसएमओ, जागतिक आरोग्य संघटना, डॉ.जे.व्ही. पानपाटील, व्यवस्थापक आरओबी, पुणे

वृत्त विशेष

राज्यव्यापी कोविड लसीकरण आणि आत्मनिर्भर भारत जनजागृती मोहीमेचा शुभारंभ

महाराष्ट्रात कोविड-१९ लसीकरण आणि आत्मनिर्भर भारत जनजागृतीविषयक व्यापक मोहीमेचा शुभारंभ दि. ७ फेब्रुवारी २०२१ पुण्यात माहिती आणि प्रसारण मंत्री प्रकाश जावडेकर यांच्या हस्ते झाला.

या उपक्रमाअंतर्गत १६ व्हॅन्सद्वारे फिरती बहुमाध्यमी प्रदर्शने आयोजित करण्यात आली असून, या मोबाईल व्हॅन्स महाराष्ट्रातील ३६ जिल्ह्यांत फिरणार आहेत. या अभियानाची तयारी माहिती आणि प्रसारण मंत्रालयाच्या पुण्यातील रिजनल आऊटरीच ब्युरोतर्फे करण्यात आली आहे. या कामी जागतिक आरोग्य संघटना, युनिसेफ आणि महाराष्ट्र राज्याच्या आरोग्य विभागाचे बहुमोल सहकार्य लाभले आहे.

संपूर्ण जग कोरोनाशी लढत असताना १३० कोटी लोकसंख्या असूनही भारताने लॅटिन अमेरिका, युरोप आणि अमेरिकेच्या तुलनेत या रोगावर नियंत्रण मिळवण्यात जास्त यश मिळवलेले आहे.

बहुमाध्यमी मोबाईल व्हॅन्सवरील फिरत्या प्रदर्शनांच्या मदतीने जनजागृती करण्याचा रिजनल आऊटरीच ब्युरोचा उपक्रम

लसीकरणाची सुरुवात झाल्यानंतर आपण संवादाच्या एका नवीन टप्प्यावर पोहोचलो आहोत असे यावेळी मंत्री म्हणाले.

आधारीच्या ५० लाख आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे लसीकरण पूर्ण करणारा भारत जगातील पहिला देश बनला आहे. त्यानंतर ५० पेक्षा जास्त वय असलेल्या लोकांचे लसीकरण होईल व त्यानंतर सर्व जनतेचे लसीकरण करण्यात येईल.

जावडेकर पुढे म्हणाले की, या व्हॅन्स प्रत्येक दिवशी सुमारे शंभर किलोमीटर प्रवास करून रस्त्यावरच्या गावागावांमध्ये कोरोना विषयक संदेशाचा आणि लसीकरणाचा प्रसार करतील.

या प्रदर्शनातून लसीकरण आणि आत्मनिर्भर भारत अभियानाबाबत जनजागृती केली जाणार आहे. यावेळी लोककलाकार उपक्रमांवर आधारित सांस्कृतिक कार्यक्रमही सादर करतील आणि मनोरंजनाच्या माध्यमातून स्थानिक कलांद्वारे हे उपक्रम सर्वसामान्य जनतेपर्यंत पोहचवले जातील.

गीत व नाटक विभागाचे कलाकार महाराष्ट्राच्या वेगवेगळ्या भागातील स्थानिक कलांच्या माध्यमातून हा संदेश जनतेपर्यंत पोहोचवतील.

लसीकरण योजनेची माहिती, आत्मनिर्भर भारत अंतर्गत विविध उपक्रम आणि कोविडविषयक नियमांबाबत महाराष्ट्राच्या कानाकोपच्यात योग्य शब्दांत माहिती पोचवणे हा या उपक्रमाचा हेतू आहे.

लस तसेच लसीकरणाविषयी पसरलेले गैरसमज आणि अफवांबाबत जनतेला जागृत करणे, तसेच आत्मनिर्भर भारताच्या उभारणीसाठी सरकार करत असलेल्या प्रयत्नांची माहिती देणे, हादेखील प्रदर्शनाचा उद्देश आहे.

कोविड-१९ चे संक्रमण आटोक्यात आणण्यात जनसंवादाची महत्त्वाची भूमिका राहिली आहे. याच प्रयत्नांचा भाग म्हणून, या मोहिमेअंतर्गत, सरकारी यंत्रणा, लोकांच्या दारोदारी जाऊन प्रचार आणि जनजागृती करेल.

माहिती प्रसारण मंत्रालयाच्या विविध विभागांचे प्रमुख जागतिक आरोग्य संघटना युनिसेफ तसेच राज्य सरकारचे प्रतिनिधी यावेळी उपस्थित होते.

वृत्त विशेष

सार्वजनिक आरोग्य विभाग पुणे तर्फे राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय पुणे येथे

रक्तदान शिबिराचे आयोजन

कोरोना विषाणूजन्य आजाराच्या जागतिक संपूर्ण संकटाला आरोग्य विभाग ग्रंथीमध्ये निशी सामोरा जात आहे. या कालावधीमध्ये जागतिक लॉकडाऊनच्या घोषणेमुळे कोरोना आणि इतर गंभीर व जीवघेण्या आजारांवर उपचार करीत असताना रक्तपेढ्यांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर रक्ताचा तुटवडा आढळून आला. रक्ताबरोबरच रक्तघटक उदा. प्लेटलेट्स, प्लाइमा यांचीसुधा गरज मोठ्या प्रमाणात वाढली आहे. रक्त संकलनाचे काम करणाऱ्या विविध संस्थांना कोरोनाच्या भितीमुळे पाहिजे तसा प्रतिसाद मिळत नव्हता. त्यामुळे सद्यस्थितीत रक्ताची व रक्ताबरोबरच रक्तघटकांची कमतरता मोठ्या प्रमाणावर आहे.

गरजू व्यक्तींना रक्ताची खूप मोठ्या प्रमाणावर आवश्यकता भासत असते. आज लाखो व्यक्ती स्वेच्छेने रक्तदान करत असुनसुद्धा रक्ताची गरज पूर्णतः भागली जात नाही. ही रक्ताची कमतरता पूर्ण करण्यासाठी स्वेच्छेने अनेक रक्तदात्यांनी रक्तदान करण्याची आवश्यकता आहे.

अशा सामाजिक बांधिलकीची जाणीव ठेवून मा. डॉ. अर्चना पाटील, संचालक आरोग्य सेवा पुणे यांच्या अध्यक्षतेखाली सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या पुणे स्थित कार्यालयाच्या संयुक्त सहभागाने राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय पुणे आणि उपसंचालक आरोग्य सेवा (आयईसी) विश्रांतवाडी पुणे – ६ येथे दिनांक २९-१-२०२१ रोजी सकाळी १० ते ४.३० पर्यंत रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. याकरिता सर्व अधिकारी, कर्मचाऱ्यांना रक्तदानासाठी आवाहन करण्यात आले. यामध्ये एकूण ८० रक्तदात्यांनी रक्तदान केले.

जगामध्ये रस्ते अपघातात प्रतिवर्षी लाखो व्यक्ती मृत्युमुखी पडतात तर कोट्यावधी व्यक्ती जखमी, अपंग होतात. यापैकी लाखो व्यक्ती रक्ताच्या कमतरतेमुळे मृत्युमुखी पडतात. त्याचप्रमाणे आरोग्य संस्थांमध्ये दरवर्षी एप्रिल व मे महिन्यात रक्ताची कमतरता असते.

आजच्या आधुनिक युगामध्ये एक व्यक्ती तीन गरजू व्यक्तीचे प्राण वाचवू शकते. यास्तव सदरील रक्ताची

कमतरता पूर्ण करण्यासाठी एक छोटासा प्रयत्न म्हणून गेली चार वर्षे सार्वजनिक आरोग्य विभाग पुणे येथील सर्व कार्यालयांच्या सहभागाने रक्तदान शिबिराचे आयोजन केले जाते.

आज आयोजित केलेल्या या रक्तदान शिबिरात सर्व रक्तदात्यांचा प्रमाणपत्र व पुण्य देवून सत्कार करण्यात आला.

या शिबिरामध्ये एक गोष्ट प्रकर्षाने जाणवली, ती म्हणजे, जेवढ्या सहकाऱ्यांनी रक्तदान केले तितक्याच किंबहूना त्यांच्यापेक्षा जास्त कर्मचारी / सहकाऱ्यांना इच्छा असूनही अनेक पुरुष कर्मचारी यांना बीपी, शुगर

इत्यादी आजारांची औषधे सुरु असल्याने रक्तदान करता आले नाही. या सर्वांच्या इच्छाशक्तीला सलाम. शिबिर यशस्वी करण्यासाठी आरोग्य विभागातील सर्व पदाधिकारी, कर्मचारी, हितचिंतक व वर्ग-४ कर्मचारी यांनी योगदान दिले.

रक्त संकलनाचे काम जिल्हा सामान्य रुग्णालय औंध येथील ब्लड बैंकेच्या पथकाने केले. यामध्ये डॉ. प्राची जाधव, रक्त संक्रमण अधिकारी श्रीमती प्रियंका माने, श्रीमती मनिषा काळे, रक्तपेढी तंत्रज्ञ, तसेच त्यांचे सोबतचे ब्लड बैंकेचे इतर कर्मचारी यांनी योगदान दिले.

सार्वजनिक आरोग्य विभाग, महाराष्ट्र शासन

व पिंपरी सिरॉलॉजिकल इन्स्टिट्यूट ब्लड बँक

यांचे संयुक्त विद्यमाने

स्वदान सर्वश्रेष्ठ जीवनदाता

दक्षदान दिनीदि

स्थळ : राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, पुणे - ४११००६

सहभागी कार्यालये

- सहसंचालक, आरोग्य सेवा
(हिवताप, हत्तीरोग व जलजन्य रोग, पुणे)
- सहसंचालक, आरोग्य सेवा
(कुछरोग व क्षयरोग, पुणे)
- उपसंचालक, आरोग्य सेवा
(राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, पुणे)
- सहाय्यक संचालक, आरोग्य सेवा
(कुछरोग प्रशिक्षण केंद्र, पुणे)
- हत्तीरोग सर्वेक्षण पथक, पुणे)

वृत्त विशेष

अंडवृद्धी मुक्त नांदेड जिल्हा मार्च अखेर करणार

डॉ. एकनाथ माले, उपसंचालक आरोग्य सेवा, लातूर

डॉ. एकनाथ माले, उपसंचालक आरोग्य सेवा, लातूर मार्गदर्शनपर बोलताना.

डॉ. संजीवकुमार जाधव सहाय्यक संचालक आरोग्य सेवा (हत्तीरोग) आढावा घेताना.

नायगाव - नांदेड जिल्हा अंडवृद्धी मुक्त
जिल्हा करण्याच्या दिशेने दि. १ फेब्रुवारी रोजी नायगाव येथील पंचायत समिती सभागृहात नायगाव व बिलोली तालुक्यातील सर्व समुदाय आरोग्य अधिकारी (CHO), आरोग्य पर्यवेक्षक हिवताप (HS), आरोग्य सहाय्यक (HA), आरोग्य कर्मचारी (MPW) व हत्तीरोग नियंत्रण उपथक बरबडा, नायगाव, बिलोली व कुंडलवाडी येथील आरोग्य सहाय्यक (HA), आरोग्य कर्मचारी (MPW) यांची संयुक्तिक अंडवृद्धी शस्त्रक्रिया बाबत आढावा बैठक घेण्यात आली.

डॉ. एकनाथ माले उपसंचालक आरोग्य सेवा लातूर यांनी आरोग्यवर्धिनी केंद्रात देण्यात येणाऱ्या आरोग्य सेवांबद्दल सविस्तर माहिती समुदाय आरोग्य अधिकारी (CHO) यांना दिली. आपल्या आरोग्यवर्धिनी कार्यक्षेत्रातील अंडवृद्धी रुग्णांना भेटी देऊन त्यांना अंडवृद्धी शस्त्रक्रिया करून घेणे बाबत मतपरिवर्तन करणे व अंडवृद्धी रुग्णाची शस्त्रक्रिया करून घेण्याविषयी सर्व

आरोग्य कर्मचारी यांना मार्गदर्शन केले.

पुणे येथील डॉ. संजीवकुमार जाधव सहाय्यक संचालक, आरोग्य सेवा (हत्तीरोग) यांनी तालुका नायगाव अंडवृद्धी रुग्ण ९३, तालुका बिलोली अंडवृद्धी रुग्ण ७१ असे एकूण १६४ अंडवृद्धी रुग्णाचा गावनिहाय व कर्मचारी निहाय आढावा घेतला. अंडवृद्धी शस्त्रक्रिया फेब्रुवारी व मार्च अखेर पूर्ण अंडवृद्धी शस्त्रक्रिया करण्या बाबत कर्मचारी यांच्या कडून नियोजन करून घेतले. अंडवृद्धी शस्त्रक्रियांबाबत येणाऱ्या अडीअडचणीची माहिती घेतली व कर्मचारी यांच्या सर्व शंकेचे निराकरण केले.

नायगाव मतदार संघाचे आमदार राजेश पवार यांनी सुधा सर्व आरोग्य अधिकारी व कर्मचारी यांना मार्गदर्शन केले. आरोग्य सेवा सुरळीत व व्यवस्थित रित्या पारपाडल्या बाबत अवगत केले.

राष्ट्रीय किटकजन्य रोग नियंत्रण कार्यक्रमबाबत डॉ आकाश देशमुख जिल्हा हिवताप व हत्तीरोग अधिकारी

नांदेड यांनी पावरपॉर्ट एंड प्रेसेन्टेशन द्वारे किटकजन्य आजाराची माहिती दिली व सर्व अंडवृद्धी रुग्णाची शस्त्रक्रिया करण्याबाबत नियोजन करून घेतले.

पुढील काही दिवसांत जिल्ह्यातील उर्वरित तालुकाची संयुक्तिक अशी बैठक घेऊन अंडवृद्धी शस्त्रक्रिया बाबत नियोजन करण्यात येणार आहे व नांदेड जिल्हा अंडवृद्धी मुक्त जिल्हा करण्याचे नियोजन आहे असे डॉ. आकाश देशमुख जिल्हा हिवताप अधिकारी नांदेड यांनी सांगितले.

आढावा बैठकीचे सूत्रसंचालन सत्यजीत टिप्रेसवार, जिल्हा पर्यवेक्षक यांनी केले.

सदरील बैठकीस डॉ निळकंठ भोसीकर जिल्हा शल्यचिकित्सक नांदेड, डॉ बालाजी शिंदे जिल्हा आरोग्य अधिकारी नांदेड, डॉ गुंटुरकर वैद्यकीय अधिकारी नायगांव, डॉ शेख बालन तालुका आरोग्य अधिकारी नायगांव, डॉ गणपती वाडेकर तालुका आरोग्य अधिकारी बिलोली,

रामलू लखमावाड आरोग्य पर्यवेक्षक बिलोली, दमोदर मुंडे आरोग्य पर्यवेक्षक नायगांव, वाईकर, मोरे, अंजनीकर, मल्हार तोटरे, वाघमारे, कळसे, जाधव, जे. के. कदम, गटुवार, अशोक मुसळे आरोग्य सहाय्यक, तालुका आरोग्य अधिकारी कार्यालय नायगांव येथील अनुप जगताप, शैलेश मच्छरलावार, भास्कर ढेरे नायगांव व बिलोली तालुक्यातील सर्व समुदाय आरोग्य अधिकारी, आरोग्य पर्यवेक्षक, आरोग्य सहाय्यक, आरोग्य कर्मचारी व हत्तीरोग नियंत्रण उपपथक बरबडा, नायगांव, बिलोली, कुंडलवाडी येथील आरोग्य सहाय्यक व सर्व आरोग्य कर्मचारी उपस्थित होते.

संकलन :- सत्यजीत टिप्रेसवार, नांदेड

वृत्त विशेष

नांदेड जिल्ह्यात वीटभट्टी कामगाराच्या बालकाला जिल्हास्तरीय पोलिओ लसीकरणाचा पहिला डोस

नांदेड-राष्ट्रीय पल्स पोलिओ लसीकरण मोहीम २०२१ चा जिल्हास्तरीय शुभारंभ दि. ३१ जानेवारी रोजी नांदेड जवळील धनेगाव येथील तीर्थक्षेत्र गौतमेश्वर अळनिबुवा मठ परिसरात जिल्हाधिकारी डॉ. विपीनजी इटनकर यांचे हस्ते करण्यात आला. या परिसरात जवळपास २०० च्या वर वीटभट्टी कारखाने आहेत. त्यात दोन हजारापेक्षा जास्त कामगार व त्यांचे कुटुंब येथे काम करत असतात. या दुर्गम भागातील व गरीब लोकांच्या सोयीसाठी आरोग्य विभागाने त्यांच्या कामावर जाऊन ० ते ५ या वयोगटातील बालकांना पोलिओ डोस पाजला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी नांदेड जिल्हा परिषदेच्या अध्यक्ष सौ. मंगाराणी अंबुलगेकर, उद्घाटक जिल्हाधिकारी डॉ. विपीनजी इटनकर, नांदेड जिल्हा नोडल अधिकारी व सहाय्यक संचालक आरोग्य सेवा (हत्तीरोग) पुणे

डॉ. संजीवकुमार जाधव, जिल्हा आरोग्य अधिकारी डॉ. बालाजी शिंदे, जि.प.सदस्य मनोहर पाटील शिंदे, गंगाधर काकडे, तालुका आरोग्य अधिकारी डॉ. बालाजी मिरकुटे, तुप्पा प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे वैद्यकीय अधिकारी डॉ. बालाजी राठोड, सुभाष खाकरे जिल्हा विस्तार माध्यम अधिकारी, सरपंच दिलीप गजभारे, उपसरपंच गंगाधर शिंदे, माजीद पठाण, रावसाहेब महाराज, नितीन पाटील शिंदे, ग्रामपंचायत धनेगाव / मुजामपेठचे सर्व नवनिर्वाचित सदस्य, आरोग्य विभागाचे सर्व नर्स, आशा कामगार उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन संग्राम निलपत्रेवार यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन डॉ. बालाजी राठोड यांनी केले.

संकलन – सत्यजीत टिप्रेसवार, नांदेड

मुलीचे नाव, घराची शान - नांदेड

डॉ विपिन इटनकर, जिल्हाधिकारी तथा जिल्हादंडाधिकारी, नांदेड.

माझी मुलगी, माझा अभिमान,
बेटी का नाम, घर की पहचान,
बेटीयाँ पराये घर की नहीं होती.

मी माझ्या घरावर नवी पाटी लावलीय. आता हे घर कु. आर्ना विपीन ईटनकर या नावाने ओळखलं जाईल. नांदेड जिल्हा प्रशासनाने 'बेटी बचाओ, बेटी पढाओ' या उपक्रमाला लोका अभियान बनवण्यासाठी प्रजासत्ताक दिनापासून विशेष मोहीम हाती घेतली आहे. त्यासाठीचा एक कृती कार्यक्रम आखला आहे. त्या अनुसंगाने तयार केलेल्या कृती पुस्तिकेचे प्रजासत्ताकदिनी सार्वजनिक बांधकाम मंत्री तथा नांदेड जिल्हाचे पालकमंत्री अशोक चव्हाण यांच्या हस्ते प्रकाशन करण्यात आले. यावेळी नांदेडचे महापौर सौ. मोहिनी येवनकर, नांदेड जिल्हा परीषद अध्यक्षा सौ. मंगाराणी अंबुलगेकर, आमदार मोहनराव हंबडे, आमदार बालाजीराव कल्याणकर, जिल्हा परीषदचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी सौ. वर्षा ठाकूर (घुणे) आदी मान्यवर व अधिकारी उपस्थित होते. या कृती पुस्तिकेतेच्या माध्यमातून जिल्हा प्रशासनाने एक कृती आराखडा बनवला असून 'माझी मुलगी माझा अभिमान' हे त्याचे सूत्र असणार आहे.

'मुलीचे नाव घराची शान' या भूमिकेतून नांदेड जिल्ह्यातील प्रत्येक घरावर मुलीच्या नावाची पाटी लागावी यासाठीची लोकभावना रुजवण्यात येईल. त्याचबरोबर बालविवाहाला प्रतिबंध करण्यासह विविध पाऊले उचलली जाणार आहेत. जिल्हा प्रशासनाने घेतलेल्या या उपक्रमात सामील होऊन या उपक्रमाला लोकचळवळ बनवावी, अशी माझी सर्वांना विनंती आहे.

वृत्त विशेष

जिल्हा परिषद अध्यक्षांच्या नातवाला
पालकमंत्र्यांनी पाजला पोलिओ डोस

जिल्हा परिषद अधीक्षक रंजना पाटील यांचा नातू रुद्राक्ष पाटील या बालकाला पहिला पल्स पोलिओचा डोस देताना राज्याचे पाणीपुरवठा व स्वच्छता मंत्री गुलाबराव पाटील व इतर मान्यवर

जळगाव : शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालयात रविवारी सकाळी ९ वाजता राष्ट्रीय पल्स पोलिओ मोहिमेला जिल्ह्यात सुरुवात झाली. पालकमंत्री तथा राज्याचे पाणीपुरवठा व स्वच्छता मंत्री गुलाबराव पाटील यांच्या हस्ते जिल्हा परिषद अधीक्षक रंजना पाटील यांचा नातू रुद्राक्ष गोपाळ पाटील या बालकाला पहिला पल्स पोलिओचा डोस देण्यात आला.

माढ्यात ३४८ जणांना कोरोना लस

माढ्यातील ग्रामीण रुग्णालयात कोविशिल्ड लसीकरणाची पाहणी करताना आमदार बबनराव शिंदे, यावेळी डॉ. शिवाजी थोरात, डॉ. सदानंद व्हनकळस.

जिल्हा परिषदेच्या अध्यक्षा रंजना पाटील, महापौर भारती सोनवणे, नाशिक आरोग्य उपसंचालक डॉ. एम. एन. पट्टणशेषी, मनपा आयुक्त सतीश कुलकर्णी, पोलिस अधीक्षक डॉ. प्रवीण मुंडे, अप्पर जिल्हाधिकारी प्रवीण महाजन, अधिष्ठाता डॉ. जयप्रकाश रामानंद, जिल्हा शल्यचिकित्सक डॉ. एन. एस. चव्हाण, जिल्हा परिषदेचे आरोग्य अधिकारी डॉ. भीमाशंकर जमादार, प्रशासकीय अधिकारी डॉ. यु. बी. तासखेडकर, निवासी वैद्यकीय अधिकारी डॉ. विजय जयकर, अधिसेविका कविता नेतकर हे उपस्थित होते. जिल्हा शल्यचिकित्सक डॉ. एन. एस. चव्हाण यांनी प्रास्तविकात, पल्स पोलिओ लसीकरण मोहिमेची माहिती सांगितली. पालकमंत्री पाटील यांनी दीपप्रज्वलन करीत मोहिमेचे उद्घाटन केले. मोहिमेत नंतर विलिनी विश्वजित चौधरी, नितिका आकाश चतुर यांसह रुग्णालयातील नवजात शिशू कक्षातील बालकांना डोस पाजण्यात आला. बालकाला लस पाजल्याची डाव्या हाताच्या करंगळीवर खून करण्यात आली. सूत्रसंचालन पूजा बन्हाटे, माधुरी सुरवाडे यांनी केले. नगरसेवक कैलास सोनवणे, जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य परिचारिका विद्या राजपूत, अर्चना धिमते, जयश्री वानखेडे आदी उपस्थित होते. ■■■

सोलापूर (माढा) : कोविशिल्ड लसीकरणाच्या मोहिमेस माढ्यात प्रतिसाद मिळाला. ४०० लाभार्थ्यांपैकी ३४८ कोरोना वीरांनी लस घेतली. या मोहिमेची सुरुवात शनिवारी उपविभागीय अधिकारी ज्योती कदम यांच्या उपस्थितीत करण्यात आली.

आमदार बबनराव शिंदे यांनी भेट देऊन लसीकरणाची माहिती घेतली. या मोहिमेतर्गत ९७० लसीचे डोस उपलब्ध झाले. २८ जानेवारीपर्यंत ही मोहिम राबवण्यात आली. पहिल्या टप्प्यात लसीकरण केलेल्या लोकांना दुसरा बुस्टर डोस २८ दिवसानंतर बंधनकारक असल्याचे तालुका वैद्यकीय अधिकारी शिवाजी थोरात यांनी सांगितले.

तालुक्याचे प्रथम लसीचे मानकरी प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे वैद्यकीय अधिकारी डॉ. नंदकुमार घोळवे हे ठरले. तहसीलदार राजेश चव्हाण, नगराध्यक्षा मीनल

वृत्त विशेष

साठे, तालुका वैद्यकीय अधीक्षक डॉ. सदानंद व्हनकळस, डॉ. प्रीती भंडारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे डॉ. धनराज कदम, डॉ. अमोल शिंदे, डॉ. प्रदीप पाटील उपस्थित होते. यावेळी जिल्हा पर्यवेक्षक विजय कदम हे या मोहिमेसाठी प्रयत्न करत आहेत.

कोरोनाचे समूळ उच्चाटन करण्यासाठी आरोग्य विभागाने संबंध जिल्ह्यात लसीकरणाचे मोहीम हाती घेतली आहे. ■■■

तिसंगीत पल्स पोलिओ लसीकरण

तिसंगी : तिसंगी (ता. पंढरपूर) येथील प्राथमिक आरोग्य उपकेंद्र येथे पल्स पोलिओ लसीकरण मोहीम राबविण्यात आली. यावेळी वय वर्ष ० ते ५ वयोगटातील मुलांना पल्स पोलिओ लसीकरण मोहिमेचे उद्घाटन नूतन सरपंच अनिता लोखंडे - चंदनशिवे यांच्या हस्ते बालकांना पोलिओ लस देऊन करण्यात आले. यावेळी उपस्थित महिलांना पोलिओ लसीकरणाबाबत सरपंच अनिता लोखंडे - चंदनशिवे यांनी मार्गदर्शन केले. यावेळी नवनाथ लोखंडे, डॉ. सुधाकर महानवर, हेमंतकुमार पाटील, परमेश्वर पाटील, राहुल महानवर, बाळकृष्ण पाटील, हरिभाऊ शेळके, ब्रह्मदेव पाटील, बिरुदेव जावीर, उमेश पाटील, आरोग्य सेविका सुनीता गायकवाड व आशा सेविका उपस्थित होत्या. ■■■

शहागड येथील आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे लसीकरण

शहागड येथील मत्स्योदरी विद्यालयात कोवीड लसीकरण करण्यात आले. यावेळी विजय कांबळे, जाधव आदी

अंबड तालुक्यातील शहागड येथील प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या सर्व आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे लसीकरण करण्यात आले. हा लसीकरणाचा कार्यक्रम मत्स्योदरी विद्यालयात घेण्यात आला असून या मोठा प्रतिसाद मिळाला आहे. यावेळी तालुका वैद्यकीय अधिकारी डॉ. विलास रोडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली लसीकरणाची सुरुवात करण्यात आली. यावेळी आरोग्य सहायक व्ही. एस. कांबळे, श्री. जाधव, सिदिको, सोनटक्के, श्रीमती पारखे, पठाण, शेख यांच्यासह ११९ कोरोना योद्ध्यांचे लसीकरण करण्यात आले. यामध्ये आशा व अंगणवाडी कार्यकर्ते, मदतनीस खाजगी डॉक्टरांचा समावेश आहे. ■■■

राजूर प्राथमिक आरोग्य केंद्रांतर्गत पल्स पोलिओ लसीकरण

राजूर : देशात १९९५ ला राष्ट्रीय पल्स पोलिओ मोहिमेची सुरवात झाली असून जागतिक आरोग्य संघटनेकडून देशाला पोलिओ मुक्त झाल्याचे प्रमाणपत्र मिळाले, ही अभिमानाची बाब आहे. असे असले तरीही देशात पुन्हा पोलिओचा शिरकाव होऊ नये म्हणून नवीन वर्षात राष्ट्रीय पल्स पोलिओ लसीकरण मोहीम ३१ जानेवारीला संपूर्ण जिल्ह्यात राबविण्यात आली आहे. त्याचाच एक भाग म्हणून राजूर प्राथमिक आरोग्य केंद्रांतर्गत येणाऱ्या गावांमध्ये शून्य ते सहा वर्षांच्या आतील बालकांस पोलिओ लस देण्यात आली.

यावेळी जी.प.सदस्य कैलास पुंगळे, मा. जी. प. सदस्य रामेश्वर सोनुने, वैद्यकीय अधिकारी डॉ. आर. एच.

घोरपडे, बी.जी. ठोंबरे, यांच्या हस्ते लसीकरण मोहिमेस प्रारंभ करण्यात आला होता. राजूर येथील प्राथमिक आरोग्य केंद्रामार्फत विविध ठिकाणी पोलिओ बुथची रचना करण्यात आली होती. कर्मचाऱ्यांनी शाळा, बसस्थानक, झोपडपट्टी, ऊसतोड कामगारांच्या राहुत्या व भटके लोकवस्तीत पालावर जाऊन लाभार्थीचा शोध घेत लसीकरण करण्यात आले. पल्स पोलिओ मोहीम यशस्वी होण्यासाठी प्राथमिक आरोग्य केंद्रातील सीएचओ अश्विनी तायडे, आशा सेविका विजया सोनवणे, ठोंबरे सिस्टर, मदतनीस अमृता सोनवणे, अंगणवाडी सेविका, मदतनीस यासह इतर कर्मचाऱ्यांनी सहकार्य केले. ■■■

वृत्त विशेष

औरंगाबाद येथे कोविड - १९ लसीकरण उद्घाटन

औरंगाबाद येथे कोविड - १९ लसीकरण उद्घाटन करताना आय.एम.आय चे व्हाईस प्रसिडेन्ट डॉ. उज्ज्वला दहिफळे, प्रेसिडेन्ट डॉ. संतोष रजळकर झोनल म.न.पा. वैद्यकीय अधिकारी, डॉ. अमरज्योती शिंदे, डॉ. अनंत कुलकर्णी, डॉ. मंजुषा शेरकर, डॉ. संजय पारणी, डॉ. यशवंत गोड, डॉ. दत्ता कदम, शंकर साबळे, अमोल जेवरोकर, सतिश ताजी व ANM कावेरी डोळस सुनिता शेजवळ, अलका धुमाळ, कल्पना मुळे या सर्व मान्यवरांनी कोविड - १९ लसीकरण करण्यासाठी मार्गदर्शन केले व लसीकरण करून घेतले.

अतिदुर्गम भागात जावून आरोग्य कर्मचाऱ्यांनी दिला पोलिओ डोस

वर्धा : प्राथमिक आरोग्य केंद्र गौळ अंतर्गत येणाऱ्या बहादरपूर (पारधीबेडा) येथे जाण्यासाठी रस्ता नाही. नदीच्या काठाने जावून तीन किलोमीटर पायवाटीने जवळपास २२ घरांची वस्ती आहे. अशा अतिदुर्गम भागात जावून बालकांना पोलिओ डोस दिला.

या मोहिमेत औषध निर्माण अधिकारी तुषाल धात्रक, संतोष चौधरी या आरोग्य कर्मचाऱ्यांनी पाच वर्षाखालील मुलांना पोलिओ डोस दिला. तर आरोग्यसेवक दिलीप उटाणे, गणेश चंदेल, सतिश

जगताप, दिपक मेशराम, सुमेध वासेकर यांनी मेंढपाळ, गिड्वी खदान, विट भट्टी इत्यादी ठिकाणी पोलिओ डोस देण्यात आले. कोल्हापूर राव येथील कोलाम वस्ती हरीचंद्र देवतळे यांच्याहस्ते तर आरोग्यसेवक दिलीप उटाणे, सामुदायिक अधिकारी रुपाली देवकते, मुख्याध्यापिका स्मिता सरोदे, रिता यादव यांच्या प्रमुख उपस्थितीत शुभारंभ पार पडला.

वृत्त विशेष

आरोग्य विभागाचे काम उल्लेखनीय : क्षीरसागर

जि.प. अध्यक्षांनी केला पल्स पोलिओ मोहिमेचा शुभारंभ

नाशिक : राष्ट्रीय पल्स पोलिओ मोहिमेचे नैताळे येथे डोस देऊन उद्घाटन करताना बाळासाहेब क्षीरसागर, डॉ. पी. डी. गांडळ, डॉ. कपिल आहेर आदी.

राष्ट्रीय पल्स पोलिओ मोहिमेच्या नाशिक जिल्ह्याचा जिल्हास्तरीय शुभारंभ सोहळा निफाड तालुक्यातील प्राथमिक आरोग्य केंद्र, नैताळे येथे नाशिक जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष बाळासाहेब क्षीरसागर यांच्या हस्ते दीप प्रज्वलन व बालकाला पल्स पोलिओ डोस पाजून करण्यात आला.

या प्रसंगी उपसंचालक, आरोग्य सेवा, नाशिक मंडळाचे आरोग्य सेवा उपसंचालक डॉ. पी. डी. गांडळ, जिल्हा आरोग्य अधिकारी डॉ. कपिल आहेर, जिल्हा साथरोग अधिकारी डॉ. दिनेश पाटील, तालुका आरोग्य अधिकारी डॉ. नवलसिंग चब्हाण, वैद्यकीय अधिकारी डॉ. प्राची गावित, तसेच रुग्णकल्याण समिती सदस्य, ग्रामस्थ व आरोग्य कर्मचारी, आशा कर्मचारी, पल्स पोलिओ लाभार्थी पालक व मान्यवर उपस्थित होते.

अध्यक्षीय मनोगतात श्री. क्षीरसागर यांनी लोकांना संबोधित करत असताना सांगितले की, “कोविड-१९ च्या महामारीमध्ये आरोग्य विभागाने अत्यंत उल्लेखनीय काम केले आहे. आरोग्य विभाग आरोग्य सेवा देण्याचे काम अविरत करत आहे. पल्स पोलिओ मोहिमेसारख्या मोहिमा व इतर आरोग्य विषयक योजना सतत राबविण्यात आरोग्य

विभाग आघाडीवर आहे. त्यामुळे आरोग्य कर्मचारी यांच्या कामाचे कौतुक करावे तेवढे थोडेच आहे. ग्रामीण भागात शेवटच्या घटकापर्यंत जाऊन आरोग्य सेवक, आरोग्य सेविका, डॉक्टर्स, आशा कार्यकर्ती, अंगणवाडी कार्यकर्ती आरोग्य सेवा तथा आरोग्य शिक्षण देण्याचे नियमित काम करत आहे.” आरोग्य विभागाचे काम अत्यंत मोलाचे असून त्यांचे मनःपूर्वक अभिनंदन क्षीरसागर यांनी करून जिल्हास्तरीय पल्स पोलिओ मोहिमेचा शुभारंभ झाल्याचे जाहीर केले.

पल्स पोलिओ लसीकरण कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक जिल्हा आरोग्य अधिकारी डॉ. कपिल आहेर यांनी केले. कार्यक्रमाचे प्रस्ताविकात डॉ. आहेर यांनी पल्स पोलिओ मोहीम १९९५ पासून सुरु असल्याचे नमूद केले. प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित असलेले डॉ. गांडळ्यांनी नमूद केले की, भारत देश पोलिओमुक्त होऊन दहा वर्ष पूर्ण झाली. या दहा वर्षांच्या कालावधीमध्ये भारतामध्ये एकही पोलिओ रुग्ण आढळून आलेला नसल्याची बाब अभिनंदनीय आहे. संपूर्ण भारत देशात नियमित राष्ट्रीय पल्स पोलिओ मोहीम राबवली जात असून, यामध्ये शून्य ते पाच वयोगटातील बालकांना पोलिओची लस ही तोंडावाटे पाजली जात आहे. सातत्याने चालणारी पल्स पोलिओ मोहीम ही चांगल्या प्रभावीपणे राबवल्यामुळे आपण हे यश मिळवले आहे. त्याबद्दल आरोग्य विभागाचे अभिनंदन करून बालकांना पोलिओ डोस पाजून घ्यावे, असे आवाहन त्यांनी केले.

कार्यक्रमांचे सूत्रसंचालन साजंळ यांनी केले. प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे सर्व वैद्यकीय अधिकारी, सी.एच.ओ., औषध निर्माण अधिकारी, प्रयोगशाळा वैज्ञानिक अधिकारी, आरोग्य सहाय्यक आरोग्य सेवक, आरोग्य सेविका, आशा कार्यकर्ती व अंगणवाडी सेविका यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

लेखकांना विनंती

- महाराष्ट्र आरोग्य पत्रिकेत आरोग्यासंबंधीच्या विषयावर लेख, कविता, यशकथा इत्यादी साहित्य प्रकाशित केले जाते.
- साहित्य अप्रकाशित असावे. लेख मुख्य संपादक तथा उपसंचालक, आरोग्य सेवा (आय.ई.सी.ब्युरो) राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, परिवर्तन इमारत, आरोग्य भवन, विश्रांतवाडी पोलिस स्टेशनसमोर, येरवडा, पुणे ४११००६ या पत्त्यावर पाठवावेत. साहित्य प्रकाशित झाल्यावर अंक लेखकाला भेट दिला जातो. लेखकांनी स्वतःचा पूर्ण पत्ता लिहावा.
- केवळ पुस्तकी ज्ञानापेक्षा क्षेत्र अनुभवांवरील साहित्याला

- वाचकांचे मनोगत हे सदर लवकरच सुरु करीत आहोत, तरी लेखांविषयी आपल्या प्रतिक्रिया व अभिप्राय ई-मेल आयडीवर अवश्य कळवावा.

e-mail : arogyapatrikamh@gmail.com

प्राधान्य देण्यात येते. फक्त मराठी भाषेतील मजकुर प्रसिद्ध होतो.

- लेख /साहित्य प्राप्त झाल्यावर निवड समितीच्या मान्यतेने साहित्याची निवड केली जाते. अस्वीकृत साहित्य परत पाठविणे शक्य होत नाही. आपले लेख कागदाच्या एका बाजूस सुवाच्य अक्षरात लिहून किंवा टंकलिखित करून पाठवावेत. शब्द संख्या ७०० ते ८०० असावी.
- अपेक्षित महिन्यापूर्वी किमान दोन महिने अगोदर संबंधित लेख या कार्यालयास प्राप्त झाल्यास छपाईचे योग्य काम योग्य वेळेत पूर्ण होऊ शकते. पुढील ३ महिन्यांसाठीचे विषय पुढे दिले आहेत.

आरोग्य पत्रिकेसाठी पुढील महिन्यांसाठीचे विषय

मार्च २०२१

- ८ मार्च जागतिक महिला दिन व धुम्रपान विरोधी दिन
- १० मार्च गर्भधारणेतील मधुमेह जागृता दिवस
- १२ ते १८ मार्च जागतिक काचिबिंदू सप्ताह
- १६ मार्च गोवर लसीकरण दिन
- मार्च दुसरा गुरुवार जागतिक मुत्रपिंड दिन
- २० मार्च जागतिक मौखिक आरोग्य दिन
- २१ मार्च जागतिक डाऊन सिंड्रोम दिन
- २२ मार्च जागतिक जल दिन
- २३ मार्च जागतिक हवामान दिन
- २४ मार्च जागतिक क्षयरोग दिन

एप्रिल २०२१

- १ ते ७ एप्रिल अंधत्व प्रतिबंध सप्ताह
- २ एप्रिल जागतिक अंटीज़म जनजागृती दिन
- ७ एप्रिल जागतिक आरोग्य दिन
- ११ एप्रिल जागतिक सुरक्षित मातृत्व दिन
- १४ एप्रिल आयुषान भारत - आरोग्यवर्धनी केंद्र दिन
- १७ एप्रिल जागतिक हेमोफिलिया दिन
- १९ एप्रिल जागतिक यकृत दिन

- २२ एप्रिल
- २४ ते ३० एप्रिल
- २५ एप्रिल

- पृथक्की दिन
- जागतिक लसीकरण सप्ताह
- जागतिक हिवताप दिन

मे २०२१

- १ मे जागतिक कामगार दिन
- ३ मे जागतिक दमा दिन
- ५ मे जागतिक प्रसविका दिन
- ८ मे जागतिक रेडक्रॉस दिन व
- १० मे जागतिक थॅलेसेमिया दिन
- १२ मे जागतिक परिचारिका दिन व
- १४ मे जागतिक उच्च रक्तदाब दिन
- १५ मे जागतिक कुटुंब दिन
- १६ मे राष्ट्रीय डॅग्यू दिन
- १९ मे जागतिक फॅमिली डॉक्टर दिन
- २५ मे जागतिक मल्टीपल स्क्लेरोसिस दिन
- २८ मे आतंराष्ट्रीय महिला आरोग्य दिन व
- २८ मे ते ८ जून मासिक पाळी स्वच्छता दिन
- ३१ मे अंतिसार नियंत्रण पंथरवडा तंबाखू विरोधी दिन

वर्गीदारांसाठी हा बदल अवश्य लक्षात ठेवावा

- वर्गीदाराने आपला पत्ता संपूर्ण आणि सुवाच्य अक्षरात, पिनकोडसह पाठवावा. संपर्कासाठी दूरध्वनी व भ्रमणध्वनी क्रमांक सोबत द्यावा. अपूर्ण पत्ता असल्यास आरोग्य पत्रिका न मिळाल्यास हे कार्यालय जबाबदार राहणार नाही.

- महाराष्ट्र आरोग्य पत्रिकेची वर्गी वार्गीदाराना यापूर्वी आपण धनादेश पाठवित होतात. आता त्यात बदल झाला असून केवळ मनिओर्डरने वर्गी खालील नावे पाठविण्यात यावी अथवा ती कार्यालयात रोखीने स्वीकारली जाईल.

- प्रशासकीय अधिकारी, राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, परिवर्तन इमारत, आरोग्य भवन, विश्रांतवाडी पोलिस स्टेशनसमोर, येरवडा, पुणे ४११००६.

(या अंकातील सर्व मते लेखकांची असून त्यांच्याशी संपादक मंडळ व शासन सहमत असतीलच असे नाही. तसेच लेखातील विषयाबाबत अधिक माहितीसाठी कृपया लेखकांशी संपर्क साधावा)

पत्र व्यवहारासाठी पत्ता

- मुख्य संपादक, महाराष्ट्र आरोग्य पत्रिका तथा उपसंचालक आरोग्य सेवा, राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, 'परिवर्तन', आरोग्यभवन परिसर, विश्रांतवाडी पोलिस स्टेशन समोर, येरवडा पुणे ४११००६.

कोविड - १९ जनजागृती मोहिम

जालना जिल्ह्यात कोविड - १९ जनजागृती मोहिमे अंतर्गत चित्ररथाच्या माध्यमातून जनजागृती करण्यात येत आहे.

२६ जानेवारी प्रजासत्ताकदिन निमित्ताने रायगड जिल्हा परिषद अलिबाग वतीने कोविड - १९ लसीकरण मोहिम तसेच बेटी बचाओ, बेटी पढाओ मोहिमे अंतर्गत आरोग्य चित्ररथाच्या माध्यमातून जनजागृती करण्यात आली होती.

२६ जानेवारी प्रजासत्ताकदिन निमित्ताने प्राथमिक आरोग्य केंद्र जांब जिल्हा परभणी वतीने कोविड - १९ लसीकरण मोहिमे अंतर्गत आरोग्य चित्ररथाच्या माध्यमातून जनजागृती करण्यात आली होती.

Registered

Maharashtra Arogya Patrika (Marathi)

RNI No. MAHMAR/2000/1736

POSTAL REGD. No./PCE/017/2021-2023

Office of Posting PUNE P.S.O., G.P.O. 411001.

The date of Publication is 20th February 2021

Posting on 21st to 27th of February 2021

Licence to Post without prepayment of Postage No. WPP-120

वार्षिक वर्गणी : ₹ ५०/-

प्रति,

१ सरकारने टप्प्याटप्प्याने लसीकरण करण्याच्या प्रक्रियेला पाठिंबा दिला आहे.

२ प्रारंभिक टप्प्यात लसीची मर्यादित उपलब्धता असल्यामुळे लस सर्वासाठी उपलब्ध होईपर्यंत काही काळ जाईल.

३ काही लोकांना आपला नंबर येईपर्यंत लसीकरणासाठी वाट पहावी लागेल.

४ ह्या लसी प्रथमतः ज्या लोकांना कोविड-१९ होण्याचा धोका अधिक आहे किंवा संसर्ग होण्याचा धोका अधिक आहे अशा लोकांना लस दिली जाईल.

५ केवळ नोंदणीकृत लाभार्थ्यांचे (ज्यांनी ऑनलाइन नोंदणी केली आहे) लसीकरण केले जाईल. लसीकरणाच्या ठिकाणी त्वरित नोंदणी केली जाणार नाही.

कोविड-19 लसीकरण सर्वासाठी आहे,

आपल्या लसीकरण वेळेची संयमपूर्वक वाट पहा

कोविड-19 लसीकरणा दरम्यान आणि नंतर देखील कोविड प्रतिबंधक नियमांचे पालन करा

उपाययोजना आपल्या व आपल्या भित्र आणि प्रियजनांच्या सुरक्षेसाठी आहेत

मार्गीनी व जनसंवेदन संसाधनावाच
महाराष्ट्र, भारत

मार्गीनी व जनसंवेदन संसाधनावाच
महाराष्ट्र, भारत

सार्वजनिक आरोग्य विभाग
महाराष्ट्र शासन

unicef
for every child

/MahaArogyaIECBureau

@MahaHealthIEC

/mahahealthiec

/MahaHealthIEC

राज्य आरोग्य शिक्षण व संपर्क विभाग, पुणे